

HERINNERINGEN

BIJ

OPKOMENDE GEDACHTEN

NAAR

AANLEIDING VAN DE TEGENWOORDIGE OMSTANDIGHEDEN.

DOOR

Mr. *DAAM FOCKEMA*,

Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. enz.

TE LEEUWARDEN, BIJ
J. W. BROUWER,
1831.

HERINNERINGEN.

(Fockema)

HERINNERINGEN

BIJ

OPKOMENDE GEDACHTEN

NAAR

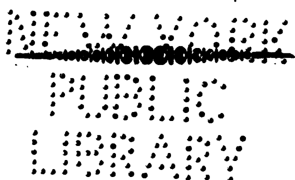
AANLEIDING VAN DE TEGENWOORDIGE

OMSTANDIGHEDEN.

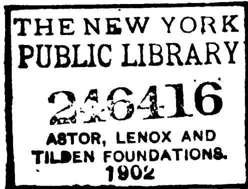
DOOR

Mr. *DAAM FOCKEMA*,

Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, enz.

TE LEEUWARDEN,
BIJ J. W. BROUWER.
1831.

Hoc verum est, moderni temporis prudentiam, circa *Principum* negotia tractanda, in hoc potissimum versari, ut conquirantur magis et aptentur remedia et subterfugia malorum et periculorum, cum ingruerint; quam ut prudentia solida et constanti depellantur et summoveantur, antequam impendeant.

Quantum ad *Praelatos*: ab illis, si potentes fuerint et superbi, periculum ingruit. — At periculum hujusmodi a Praelatis non est magnopere pertimescendum, nisi ubi Clerus ab austcoritate et jurisdictione principatus externi pendet.

Quatenus ad *Nobiles* — parum periculi ab illis manare potest, cum sint corpus dispersum. Poterint illi quidem nonnunquam grandia loqui, sed non multum nocere.

Quod ad *Mercatores*: sunt illi instar venae portae, qui nisi floruerint, potest quidem regnum aliquod artus habere robustos, sed venas vacuas et habitum corporis macrum.

Quantum ad *Plebem*, Ab iis raro creatur periculum, nisi habeant ductores potentes et populares, aut si introducas mutationem — in gravaminibus tributorum, vel in aliis, quae victum eorum decurtant.

BACON A VERULAMIO.

VOORREDE.

Ik begin te geloven, dat de schryfzucht eene hardnekkige ziekte is.

By het ontstaan der Brusselsche oproerigheden leverde ik iets voor het Friesch dagblad onder den naam van Friso. Waar by ik aanvoerde, dat heerschzuchtige hoofden een hoop onrustig gemeen volk hadden in beweging gebragt, en de goede Gemeente met schrik vervuld; dat deze in de gelegenheid moest worden gesteld, om zich te bevryden van dien overlast; en dat het niet noodig was, den Friesen, als verlichte vrienden van orde, de nadeelige gevolgen van oproeren voor te stellen. Het is my aangenaam, dat ik myne landgenooten wel kende.

De verdere voortgang der onlusten in het zuiden wekte weder myne schryfzucht op; eene volkomene afscheiding van het zuiden en noorden der Nederlanden noodig achtende, gaf ik iets ter drukpers betrekkelyk tot dat onderwerp.

Thans levert de drukpers weder iets, naar aanleiding der tegenwoordige omstandigheden, en het gaat crescendo: als ik de schryfzucht niet beteugel, dan vrees ik, dat er met er tyd een lyvig boekdeel zoude verschynen, doch niet in forma majori: Want men moet de mode op eenen behoorlyken afstand volgen. De folianten

zyn

zyn moijelyk te beschryven, en te zwaar voor de handen: het is waarlyk al genoeg, dat de vorm in octavo is, dewyl wy volgens het zeggen van een' geestig man reeds voor eenige jaren in de eeuw der duodecimôs leefden.

Tegen die schryflust komen gelukkig zwarigheden op, en onder anderen de vraag: hoe zal de naam van het geschrift zyn. Ik beken, dat dit overweging verdient, maar men moet zich niet te veel met peinzen belasten. Hoewel ik vroeger eenige neiging gevoelde, om systematisch te denken, en het geleidelyk afloopen van eene rede en van een geschrift nuttig vond voor duidelykheid en voor het geheugen: wil ik my daar op niet toeleggen. Wanneer er zoo veel onregelmatigs plaats heeft, wanneer de zucht van verduistering en verwarring zoo groot is; wie kan dan geregeld denken? De herssenen van iemand, daar toe geschikt, moeten wel met eenen zwaren pan gedekt, en de inwendige toegangen wel bewaakt zyn, om alles binnen het herssenvlies in orde te houden. Stukwerk is het beste, losse gedachten; alzoo is verband geen vereischte.

Waar men komt, welke nieuwstydingen men leest; men hoort en spreekt meestal van beroerten. Koning Salomo zeide reeds, er is niets nieuws onder de zon: en de geschiedenissen van vroegere tyden, zoo verre overlevering en geheugen zich uitstrekken, gewagen bestendig van onrust, beroerten en oorlogen. Het schynt, dat eentoonige rust en vrede voor gezondheid en zedelyk-

lijkheid verderfelijk zouden zijn, en daar om zeide reeds een Engelsch schrijver, dat de staat der natuur zoude zijn een bellum omnium contra omnes.

Dit denkbeeld herinnerde mij onderscheidene omstandigheden, en derzelver uitkomsten, en ik begon te vermoeden, dat die onrust voor al veroorzaakt wierd door bedrijven van geestelijken, adelijken, vorsten en volksleiders: de goeden in volkomene eere gehouden.

Ik noem de geestelijken *in de eerste plaats, want toch van aloude tijden af, en bij vele volken hebben dezen getoond, eene bijzondere neiging tot heersch-zucht te hebben. Tegen dit kwaad deed zich een middel op, om een evenwigt te bevorderen.* Aanzienlijke *voorvechters kwamen in tegenstand, en de overige leden der maatschappijen vereerden de zoodanigen. Deze mannen verkregen daar door veel gezag, en wierden half vergood. Het is natuurlijk, dat zij daar mede ingenomen waren, en hunne kinderen daar in wilden doen opvolgen. Niet tegenstaande daar toe zelfs volksklassen wierden afgezonderd, welke zich niet met de anderen vermengden, en zekere geheimzinnigheden in acht namen; was verstand en deugd geen uitsluitend erfgoed van dezelven. In tegendeel schijnt meerdere hoogte duizelig te maken, voorspoed op den duur te verbasteren, en gebreken te verwekken. Ook hier bedierf heersch-zucht, geweld en onregt de zaak, en de groote menigte gevoelde zich mishandeld en gedrukt.* Een *uit de menigte of*

uit

uit een der bijzondere standen, door zuivere of onzuivere beginselen geleid, stelde zich aan het hoofd, *verbeterde den staat van zaken, en wierd vereerd. Aan het hoofd geplaatst zijnde; ging het met hem en zijne opvolgers als met de andere verhevene standen. Elk dier standen was naar-ijverig op eigene grootheid en gezag, en dit gaf aanleiding tot onderlinge geschillen, welke tot dadelijkheden oversloegen, waar van vele nadeelen op de volksmenigte drukten. Daar nogtans een last gemakkelijker door velen gedragen wordt, beurde* het volk *zich weder op. De groote Opperhoofden der maatschappijen leerden alzoo, dat om den indringenden invloed der andere bevoorregte standen te beteugelen, geen middel meer geschikt was, dan aan de volksmenigten vrijheden te gunnen.*

Meerdere vrijheid geeft rijkdom, de rijkdom weelde; en weelde is de bron van ongenoegzaamheid, gebrek en onrust. Alzoo komt van dien kant dan ook wel eene botsing met de andere standen, en deze wordt heviger door de tegenwerking, en vooral wanneer van den kant van het volk de driften worden aangezet door volksleiders. Men bepaalt zich dan wederzijds niet by beredeneerde verbeteringen: het verstand wordt verbijsterd; werking en tegenwerking bederven de zaken, en het regt slaat over naar dien kant, waar de grootste kracht is.

Deze woelingen vullen bijna geheel de geschiedrollen van de inwendige lotgevallen der maatschappijen: Want gelijk een ligchaam, in staat

van

van gezondheid en rust, geen gevoel van de bijzondere leden ontwaart; zoo is ook in den staat des vredes geene botsing, de weldadige vrede is eentoonig, en levert weinig schitterends en luidklinkends op.

Uit de vorenstaande denkbeelden nam ik aanleiding, om mij te bepalen tot bovengemelde vier hoofd-standen in de maatschappijen, in verband met den tegenwoordigen toestand van ons Vaderland: en deze voorwerpen waren eene milde bron van herinneringen. (a)

Deze herinneringen stonden weinig in onderling verband, en zouden de kleine schets van mijne gedachten over de onderwerpen te veel afbreken. Ik heb daarom dezelven als aanteekeningen afzonderlijk en stuksgewijze bijgebragt, en somwijlen met nader opkomende denkbeelden aangevuld. Zulks heeft mij aanleiding gegeven om dit geschrift te betitelen. Herinneringen bij opkomende gedachten naar aanleiding van de tegenwoordige omstandigheden; *en ik heb op aansporing van vrienden tot de uitgave besloten.*

Ik

(a) Bij het schrijven viel mij in handen het boekje van Bacon van Verulam, getiteld *Sermones.* Ik heb een uittreksel uit de 19e S. op de keerzijde van het titelblad laten drukken in plaats van eene spreuk. Ik zoude bij kooplieden (mercatores) voegen de boeren en fabrikeurs, benevens de grondeigenaren, renteniers en allen, welke volgens de staatshuishoudkundigen onder de *voortbrengenden* behooren. Immers deze allen dragen ook bij tot de nationale rijkdommen en inkomsten; welke de bronnen zijn, waaruit de middelen voor de staatsbehoeften moeten vloeijen.

Ik noem de medegedeelde denkbeelden gedachten, want het geen uit mijne pen voortvloeit, wil ik niet als belangrijke lessen voordragen. Ik behoefde den tijd van dit geschrift ook niet aan verpligtingen, door openbare betrekkingen opgelegd, te onttrekken, en onthoude mij van voorschriften te geven. Zulke hooge denkbeelden heb ik van mij zelven niet. Daar ik nogtans in dit stuk meermalen van mij zelve spreek; zal ik tot verschooning deswege aanmerken, dat mijne voormalige betrekkingen, als Lid van de tweede kamer der Staten Generaal, mij met 's Lands zaken in aanraking hadden gebragt, en dat uit de zaken en omstandigheden, waar in ik werkzaam en betrokken ben geweest, mogelijk het een of ander tot inlichting zal kunnen dienen, althans aanleiding geven tot nuttige denkbeelden. Wil men evenwel dit aan eigenliefde toeschrijven: ik zal mij niet op zuivere en loutere vaderlandsliefde beroepen, en zal het met gelatenheid en bedaardelijk aanzien. Want ik ben overtuigd, dat het dan is toeteschrijven aan eene verbijstering van denkbeelden, als of een verstandig man daar in mogelijk iets goeds en bruikbaars zal vinden. Dewijl ik geloof mij zelve zoo verre wel te kennen, dat ik noch uit geldelijk belang, noch uit eerzucht schrijf, en dat ik nimmer eenige kuiperijen of magtspreuken heb gebruikt, om mijne gevoelens door te drijven. In tegendeel heb ik, wanneer mijne stellingen geene ingang vonden, mij altijd gerust gesteld met het denkbeeld, dat ik heb kunnen dwalen, en dat

dät ik althans dan mij niet konde bezwaren over de nadeelige gevolgen van genomene besluiten.

Dit leert men vooral bij meer gevorderde jaren, en hoewel ik nog niet eenen hoogen ouderdom heb bereikt, ben ik nogtans reeds opgevoed in de vorige eeuw, toen men ondervinding de beste leermeesteresse noemde. Men meende in die tijden, dat zekere vastheid van het ligchaam noodig was voor de ontwikkeling van het verstand. Nu worden de kinders tot bevordering der spoedige verstands ontwikkeling in sterk gebroeide trekkassen geplaatst. Hier zoude ik tot de praatachtigheid van den ouderdom schier vervallen, door te spreken over den smaak, om het vreemde mooi en het stoute schoon te noemen, en om hen, die het oude niet verwerpen, om dat het oud is, als empirici met den vinger na te wijzen. Maar die taal is ouderwetsch, en het zoude mij misschien niet veel baten, dat ik mij op het volgend gezegde uit een liberaal geschrift wilde beroepen: » Dans le monde moral comme » dans l'autre, on a abandonné toutes les me- » thodes anciennes, et rien ne suit sa marche » naturelle et spontanée. Tout s'execute par des » appareils compliqués et préetablis." Die schrijver noemt dit tijdvak l'age mecanique: Ik zal hier bij voegen. De stoommachiene toont ontzettende paarde-krachten; en de romantische en werktuigelijke eeuw verheft niet minder hoog de verstands ontwikkeling. Ondervinding is de ellendige steun van empirici: Verhevene, voor

ver-

verlichten alleen verstaanbare, theorien en kunstwoorden doen de kinderen reeds mannenkrachten toonen, en daar door algemeenen invloed, zelfs in de staatsaangelegenheden, eischen. Hier om ben ik wel verre daar van verwijderd, om mij naar de kracht van jeugdige jaren te meten.

Ik gevoel, dat ik mijne krachten moet inspannen, om de schrijfzucht te bedwingen, en hier een punctum te zetten: het geen de critici wel zullen goedkeuren. Alleenlijk zal ik ten slotte zeggen, dat ik nog niet bepaald heb, of ik met een zeer klein geschriftje (overeenkomstig met de lessen van Doctor HAHNEMANN *bij ligchamelijke gebreken) of op eene andere wijze mijne genezing zal beproeven, dan of ik het herstel met den tijd zal afwachten.*

LEEUWARDEN den
23 Februarij 1831.

HOOFDSTUK I.

Bij het vestigen van het Koningrijk der Nederlanden, volgens den wil der groote Mogendheden, in 1815 vertoonde zich reeds in de Zuidelijke gewesten een geest van tegenstand, zoo van Roomsche *Geestelijken*, die volgens hun stelsel van heerschzucht en onverdraagzaamheid, zelfs in de huisgezinnen hunner gemeenten, onrust verwekten, (1) als van *een gedeelte des adels*, het welk, met hooghartigheid bezield, een meerder gezag en invloed in den Staat verlangde. (2)

Bij den vervolgens voortdurenden ongelukkigen staat van ongenoegzaamheid en onzekerheid der rijks-inkomsten, moesten onrust en ontevredenheid veld winnen; welke door het invoeren van een nieuw belastingstelsel in 1821 en 1822 wierden aangekweekt; zoo om dat dit stelsel in zich zelve meer bezwaar oplever-

de, als om dat de inwoners van het Zuiden, in het algemeen, het nieuw middel van het gemaal zich voorstelden, als zeer moeijelijk voor de invordering en het toezigt, en tevens meer drukkende voor dat gedeelte des Rijks (3)

De heffing dier belastingen en vooral van het gemaal, hoewel voor het loopend tienjarig tijdvak vastgesteld, wierd jaarlijks met veel vinnigheid bestreden; waar door de onvergenoegdheid en tweespalt bestendig wierden onderhouden. De vorige tegenstanders der orde van zaken beijverden zich, om dat vuur van onrust gestadig aan te blazen. Zelfs een *geestelijke* beklaagde zich in de zitting van October 1824 bij de tweede kamer der Staten Generaal *over de imposten van gemaal, geslagt en personeel, niet alleenlijk op gronden van de pecuniaire intresten van zijne medeburgers, maar ook, als bediende van den autaer, op Godsdienstige en Zedeleere gronden, op dat*, dus zegt hij vervolgens, *ik, dezelve bekend gemaakt hebbende, niet zoude moeten zeggen met den profeet Isaias, væ mihi, quia tacui.* Waar na hij zijn betoog over het gemaal eindigde met de zinsnede: » Wij dan, hoe kun-
» nen wij geleiden lieden, die gedwongen door
» den honger moeten verkiezen, of hunne
» pligten te kort te doen met de regten te
» frau-

» frauderen, of te stelen om geld te hebben, » om den accijns te betalen?" Op zulke wijzen schilderde men zwarte taferelen van ellende, en kweekte weerspanningheid en ondeugd aan. De admodiatie (afkoop van het gemaal) wierd op verzoek van de Zuidelijke leden, met matiging, ingevoerd: maar, dewijl dezelve op den grondslag van het gemaal moest rusten, om de billijke verhouding tusschen geadmodieerde en niet geadmonieerde landstreken; wierd de strijd daar tegen met heviglieid aangehouden. (4)

Eindelijk had het Gouvernement, misschien door onvoorzigtige raadslieden geleid, doch baarblijkelijk met milde beginseleu en opregtheid, een collegium philosophicum te Leuven opgerigt, om de genen, welke tot het priesterambt wierden opgeleid, eene betere gelegenheid te verschaffen, van zich in de voorbereidende wetenschappen te bekwamen. Nu wierd de alarmklok geluid: de Roomsche Kerk was in gevaar; men wilde de leden der Kerk tot Jansenisten, zelfs tot Protestanten vormen. De Jesuiten woelden mede, om vrees voor de Godsdienst te verwekken; en nadat hun de openbare verspreiding van hunne, voor de burgerlijke maatschappijen verderfelijke, leer

was belet; werkten zij bedektelijk, of van buitenlands, waartoe de toen heerschende denkwijze van het Fransche Gouvernement dienstbaar was.

Het onderwijs, meer onder het toeverzigt van het Gouvernement gebragt, wierd met de schandelijkste hoon en laster beoordeeld en veroordeeld. Geestelijken in het Zuiden verpligteden hunne leken, om de kinderen niet op de burgerlijke scholen te zenden, ter kwader trouw of uit strafbare onkunde aan dezen voorhoudende, dat daar onzedelijke en gevaarlijke boeken gebruikt wierden. (5) Zij, die in de burger-maatschappijen eene *opvoeding voor den Staat* noodig achteden, en daar toe op goede gronden eene leiding en toezigt verlangden; wierden uitgekreten als voorstanders van het *monopolie van onderwijs.* Deze uitdrukking behaagde; afkomstig uit Frankrijk, wierd dezelve nogtans daar gebezigd, om te bestrijden de inrigtingen van het onderwijs, onder Napoleon tot stand gebragt; ten einde alles te vormen in den geest van het militair en despotiek Gouvernement met fiscale inzigten. (6) De hier bestaande wetten en verordeningen op het onderwijs daar en tegen waren geenszins, geheel of ten deele, ten voordeele van 's Rijks kas. Zij waren voornamelijk tot stand ge-

gekomen onder eene republikeinsche regering, en gehandhaafd door Vorsten met milde beginselen, ingerigt om in eene ruime mate de verlichting te bevorderen, zonder dezelve aan willekeurige banden te leggen; indien men eenige uitzonderingen maakt omtrent de verordeningen op het hooge onderwijs. (7)

Zoodanig was de stand van zaken; toen geestelijken en adelijken met behulp van liberalen het werk van petitioneren in trein bragten: waar in een ROBIANO, welke zich thans in het congres van Brussel meer ontmaskert, eene hoofdrol speelde. Doch hierover, als in verband staande met andere personen en zaken, zal ik nader iets in het algemeen zeggen in het 3e Hoofdstuk.

HOOFDSTUK II.

Toen de *Vorsten*, in Europa overeenkwamen, om de magt van NAPOLEON, door centralisatie ontzettende, maar door eenen gestrengen noordschen winter reeds vernederd, gemeenschappelijk tegen te werken en aan te vallen; vonden dezelve noodig, om van den algemeenen geest der Volken tegen den geweldenaar gebruik te maken. Zij spraken van der Volken belangen en regten, en verbonden dezen aan die van de troonen. De kreet tegen het willekeurig gezag van NAPOLEON en deszelfs onderdrukking beloofde betere tijden.

De verlichting was ook reeds verder doorgedrongen, en had aan de Vorsten wenken gegeven, om door voorzigtige geleidelijke inrigtingen, wezenlijke blijken van algemeene belangstelling te leveren, en vergenoegdheid benevens rust en orde te verzekeren. Eenige

Vors-

Vorsten toonden door merkwaardige inrigtingen hunnen vasten en bestendigen wil, om, met eenen voorzigtigen tred, verbeteringen in te voeren.

Onderscheidene door een zoogenaamd heilig verbond tot stand gekomene gebeurtenissen, en terughouding in het bewerkstelligen van uitzigten van sommige volken, deden misnoegen ontstaan, het geen zich somtijds uiterlijk vertoonde, en in de gevolgen met onrust moet eindigen. Men kan nogtans niet ontkennen, dat Vorsten met groote zwarigheden hebben te kampen. Zij worden veelmalen omringd door hovelingen en vleijers, welke, door eigenbatige inzigten bestuurd, den stand van zaken in eene valsche gedaante voorstellen, de Vorsten aan de zwakke zijde treffen, en somwijlen tot verkeerde bedrijven verleiden. De geschiedenissen der volken leveren daar van vele bewijzen op. (8) Daar en boven hooge adel en geestelijken benevens volks-leiders belemmeren, vooral in landen, waar de Roomsche Godsdienst het meest beleden wordt, de Vorsten veelmalen in hunne handelingen. Dewijl nogtans de vermeerderde Staats uitgaven, over het algemeen, de uitbreiding van nijverheid en algemeene welvaart voor de Volks maatschappijen meer noodzakelijk maken: moet de

vrijheid grooter worden, en deze behoort door zedelijkheid en verlichting geleid te worden. Naar mate dit geleidelijk bevorderd wordt, en tot stand komt, zullen geestelijke heerschzucht en adeltrots ter eene krachteloozer worden, en aan den anderen kant volksberoerten, door listige rustverstoorders verwekt, zeldzamer worden. Deze partijen, welke steeds tegen elkander woelen, wanneer zij niet voor een korten tijd zich vereenigen, om den Vorst, dien zij haten, te vervolgen, zullen met verhaaste schreden hare onmacht naderen, naar mate zij, door wederkerige spanning verzwakt, en, door het meer en meer verlicht oog van Volk en Vorst, bij hare handelingen, ontmaskerd worden.

Wanneer dan een Vorst, welgezind, werkzaam en verstandig, den gang der tijden, gadeslaat, tegen list en geweld zich wapent, zich niet door fortuinzoekers en zwendelaars laat verbijsteren, onverzettelijkheid en zwakheid tevens vermijdende, met bedaarde standvastigheid en waren moed alles aangrijpt, wat zuivere staatkunde aanbeveelt; — wanneer een Vorst de groote algemeene belangen met, door het Volk gekozene, onafhankelijke vertegenwoordigers, en met getrouwe raadsmannen bepeinst, de keuze van ambtenaren, na mensch-

menschkundige onderrigtingen, met voorzigtigheid en wijsheid regelt, en dezen, onder behoorlijk toezigt laat werken, en de kleinere huishoudingen (onder een waakzaam oog voor het algemeen belang) door de besturen laat beheeren met meerdere vrijheid en alzoo met meerdere verantwoordelijkheid; — wanneer de Vorst, wel erkentelijk voor pligtbetrachting, doch spaarzaam in het verleenen van gunsten, — toegevend bij eerste onvoorzigtige bedrijven en nalatigheid, maar gestreng tegen luiheid, slofheid en opzettelijk kwade hoedanigheden, de liefde en achting der goeden, de schrik der ondeugenden is; eindelijk wanneer de Vorst, voor orde, zuinigheid en eerlijkheid in het beheer van 's Rijks zaken zorg dragende, de geruststellende uitkomsten door daadzaken laat aantoonen en openbaar maken: dan zullen alle verderfelijke partijschappen moeten ophouden. Want de bijna geheele kracht der maatschappij zal het behoud van dien gelukkigen staat van het Vaderland helpen handhaven, en steeds voor oogen houden, dat de Vorsten, boven de algemeene menschelijke zwakheden en verbijsteringen, veelmalen door bedrog en veinserij kunnen worden verrast. De Vorst wordt, als een weldoend vader, met eerbied, liefde en dankbaarheid beloond, en ziet den staat gelukkig.

A 5 Wat

Wat de oude vereenigde Nederlanden aangaat: bij het verlaten van deszelfs bodem door de Franschen begrepen eenige aanzienlijke mannen op goede gronden, dat tot bevordering van eendragt en kracht, waar eenheid noodig is, een Opperhoofd van den Staat moest worden gekozen. Wie zoude daar toe geschikter zijn, dan de oudste Vorst van het huis van Oranje Nassau, welke, op den vaderlandschen grond geboren, en opgevoed was, en met zijne landgenooten rijkelijk in de school der tegenspoeden had geleefd. Deze Vorst, daar toe uitgenoodigd, kwam welwillend over, om het oppergezag te aanvaarden. Het volk was te veel verlicht, dan dat hetzelve zonder grondwet zoude willen geregeerd worden; ook was het voor den Vorst meer geruststellend naar zoodanigen regel te handelen. Hoogst dezelve bevorderde alzoo het invoeren van eene grondwet voor dien nieuwen Staat der Vereenigde Nederlanden. (9)

De toestand, waar in deze Staat zich bij het herstel der onafhankelijkheid bevond, was zeer ongelukkig. (10) De toestand van Belgien, weldra met den Nederlandschen Staat vereenigd, en met denzelve tot een Koningrijk verheven, was door uitputting en wegens geldelijk en materieel gebrek en behoeften

zeer

zeer benard. Het deelde met de vereenigde Nederlanden in de voornaamste nadeelige omstandigheden, en had daar en boven; voor de inlijving in Frankrijk, geene zelfstandigheid, onder grondwetten, en geen algemeen verband gehad. Eene grondwet voor het Koningrijk der Nederlanden wierd ingevoerd.

Onzekerheid van de ware behoeften, de noodzakelijkheid van een nieuw belastingstelsel, de voortdurende ongenoegzaamheid der toegewezene middelen en de weifelende gang der zaken bleven duurzaam ten nadeele werken. In eene bijdrage, door mij in October 1829 aan mijne Medeleden in de tweede kamer der Staten Generaal medegedeeld, heb ik trachten aan te toonen het schadelijke van voorname wetsbepalingen (11) het gebrekkige in de uitvoering van voorname pnnten, (12) en de gevolgen eener verzuimde toepassing van wetten en vaste beginselen. (13) Ik klaagde over onregelmatigheid, duisterheid en onzekerheid in de medegedeelde verantwoording, (14) berekende de daar door bestaande nadeelen, (15) en vreesde voor verdere schaden: waar tegen ik voordroeg middelen, naar mijn inzien geschikt, om den stand van zaken te verbeteren, en het vertrouwen te herstellen. (16)

De

De van de Franschen overgenomene *Centralisatie zucht*, gegrond op de neiging tot willekeur en albeschikking, leidt tot omslagtigheid, kostbare inrigtingen van bureaus, vermenigvuldiging van schrijvers en boekhouders, en tot nadeel en schade der schatpligtigen. Zij heeft daarom bestendig veel tegenspraak gevonden. (17)

In het algemeen beschouw ik het wenschelijk, dat, bij het opmaken van de grondwet van de Nederlanden, (18) de meest mogelijke vrijheid in de regeling der huishoudelijke belangen aan de provinciale Staten en Gemeente-raden worde toegekend; (19) en dat tegen alle misbruik van gezag, naar de lessen der ondervinding, door stellige waarborgen worde gewaakt; (20) verders dat de reglementen voor de Provinciale Staten en Gemeente Besturen, zoo wegens derzelver inrigting als in andere opzigten, worden herzien. (21)

Bij de beteugeling der centralisatie en de vereenvoudiging van het beheer, zal het getal der ambtenaren, waar van de begrootingen van uitgaven ontzettende taferelen aanbieden, zeer veel geringer kunnen zijn, en zullen vele tractementen kunnen worden besnoeid. Tegen dit doel zullen velerlei pogingen zich vereenigen; maar het algemeen belang zal moeten beslissen. (22)

HOOFD-

HOOFDSTUK III.

In vroegere tijden had men grooten eerbied voor het oude. en het is niet te ontkennen, dat vooringenomenheid en voor-oordeelen bij meer gevorderden in jaren, en het eigenbelang van hen, welke bijzonder daar door begunstigd waren, hier eene voorname rol speelden, en de zucht voor verbetering en volmaking onderdrukten, of belemmerden. Maar de vermogens van den mensch hebben in zich de kiem van meerdere ontwikkeling; van welke wij de grenzen niet kennen en kunnen bepalen. De meerdere vrijheid in het Godsdienstige en in de burgermaatschappijen heeft geleidelijk de verlichting in de onderscheidene standen veel begunstigd: en de voortgang der verlichting is weldadig. Maar maat houdt staat. Alles, wat zich aan ons voorstelt, is aan tijd en ruimte gebonden. De loop der natuurlijke zaken leert trapswijze over-

overgangen, en waarschuwt tegen groote sprongen, als zijnde doorgaans van gevaren en nadeelen vergezeld: en naar mate iemand in het denken en handelen meer beperkt is, door onderscheidene oorzaken; naar die mate weet hij zich minder voor te stellen de zaken in derzelver ware gedaante, verband en betrekking tot andere zaken; veel min kan hij berekenen aller wederkerigen invloed, benevens de daar aan verbondene uitkomsten. Hij is alzoo minder in staat een gepast gebruik van de vrijheid te maken.

De uitbreiding van het onderwijs is derhalve edel en noodzakelijk; doch alles, zelfs de deugd, in hare toepassing, is niet verheven boven den invloed van tijden en omstandigheden. Daar ziels en ligchaamskrachten in het allernaauwst verband staan; verbiedt de langzame aanwas des ligchaams, om de kinderen reuzen-stappen te laten doen in kennis, niet geëvenredigd aan hunne natuurlijke krachten. Te meer nadeelig zal dan zijn de zeer vroegtijdige ontwikkeling van der kinderen oordeel. (23)

De overhaaste leerwijze heeft nadeelige gevolgen. Zonder de verhaalde zaken en mede-

gedeelde denkbeelden in derzelver ware gedaante en betrekking tot tijden en omstandigheden te kennen; verdringt het eigen oordeel zonder ervarenis, en alzoo rustende op zwakke gronden, veelmalen de lessen en wenken van vroegere tijden. Men verwerpt het vroegere, zonder het goede en kwade, daar uit voortgevloeid, en daar aan verbonden, te kennen en te onderscheiden; men plaatst zich niet in vroegere standen. (24)

De meeste vertoogen bepalen zich tot het tegenwoordige, zonder de trapswijze voortgang te kennen, en zonder het verledene en de vroegere denkwijze benevens de daarmede in verband staande taal en uitdrukking gade te slaan. Men verwerpt op eene ligtzinnige wijze al het oude, en schept eene nieuwe orde zonder den invloed van het vroegere te bedenken. (25)

De onderscheidene meer of minder vermogende standen, welke in de maatschappijen altijd zullen bestaan, raden *over het algemeen* aan, om naar de behoeften tot opleiding in die standen het wetenschappelijk onderwijs te regelen en meer of minder uit te breiden. (26)

Het

Het lager onderwijs in Noordnederland is gunstig bekend, gelijk het hooger onderwijs steeds vele groote mannen gevormd heeft, wier getal in vergelijking met andere landen naar de bevolking zeer veel uitsteekt.

De instellingen bevorderden de verlichting. De beroemde Cuvier heeft, na een eigen onderzoek in deze landen, aan de inrigtingen van het onderwijs zijne hulde bewezen, in een verslag onder de Napoleontische regering; en schrijvers, welke hunne zeer liberale denkwijze duidelijk toonden, prezen den Vorst, en verhieven het geluk van dit land. (27)

Hoewel de *overhaasting* en de *te groote uitbreiding* van het onderwijs naar het oordeel van meer gematigden eenige wijziging zoude verdienen; had hetzelve nogtans in Noordnederland geene gevolgen van eenen ontrustenden aard. De meerdere vrijheid en gelijkheid voor de wet hadden zich reeds in vroegere eeuwen hier gevestigd. De ongelukkige geschillen van de Staatspartijen hadden wel verdeeldheid, tweespalt, vervolging en haat voortgebragt, en partijen hadden zich wederzijds van het waar staatsbelang verwijderd: maar het zeer gevorderd onderwijs en de vrijheid van denken

en

en spreken hadden de toenadering begunstigd; en de milde beginselen benevens het Fransche dwangjuk hadden voor altijd den band van eensgezindheid bevorderd. Daar en boven het protestantisme, het geen op meerdere vrijheid van denken rust, geene staatkundige leerstellingen en instellingen heeft, onafhankelijk van buitenlandschen invloed is, en door geene hierarchale centralisatie aan heersch-zucht voedsel kan geven, begunstigde de uitbreiding van het onderwijs. Algemeen waren de ingezetenen doordrongen van het weldadige van het onderwijs. De voorstanders van duisternis en onverdraagzaamheid waren weinig vermogend, en de werking van den kant der verlichting was alzoo minder hevig. Buitensporigheden waren zeldzaam, en hadden geene groote gevolgen. Niet tegenstaande valsche landgenooten en kwaadaardige vreemdelingen de Noordnederlanders hebben gehoond en gelasterd, en de zaden van tweedragt tusschen Roomschen en Onroomschen gedurende eenen ruimen tijd en in eene ruime mate hebben gestrooid; is de geest van maatschappelijke orde hier algemeen bewaard gebleven. Hoewel wij dan door verraad en muitzucht zijn geteisterd, en door onderscheidene omstandigheden zijn vernederd; mogen wij nogtans de hope voeden, van de rampen, welke de beroerten van el-

ders hebben verspreid, te zullen overwinnen door eene spaarzame en geregelde huishouding, eensgezindheid en verdere burgerlijke deugden.

Ik gewaagde zoo even van de voorstanders van duisternis en van de tegenwerking van hen, die de verlichting willen doorzetten. Naar mate de eersten meer bedwingen, werken de laatsten heviger. (28) Deze stand van zaken is ongelukkig voor elke maatschappij. Ik zal mij eenige oogenblikken bij dit punt ophouden.

Frankrijk was door de ijdele grootheid en dweepzucht eens Konings, welke verlichting en geestelijke heerschzucht beurtelings begunstigde, reeds in deszelfs zedelijke kracht zeer verzwakt; toen de spoorlooze losbandigheid, zedeloosheid en verkwisting van een regentschap en van eenen daar na opgetredenen Koning het zelve meer ontzenuwden en bedierven. De brave Koning LODEWIJK de Zestiende vond den Staat, in de diepste ellende gezonken. Deze toestand wierd door de vroeger aangekweekte en verspreide verlichting en nijverheid onder meer welvarende standen gevoeld, en met bekommering gadegeslagen: de onstaatkundige voorregten van geestelijkheid en adel moesten zeer beperkt worden. De bevoorregte standen, voorbijziende de voortgangen

gen van verlichting, nijverheid en zedelijke kracht bij den zoogenaamden derden stand, of derzelver invloed niet naar vereisch waarderende, toonden door hevige twisten en daden hunne zwakheden en gebreken, vernederden het aanzien van den Vorst, en verwijderden van den Koning den schranderen TURGOT, welke eenen SULLIJ zich tot voorbeeld stelde, en bereid en bevoegd was, om in zijne gewigtige betrekking den Vorst te ondersteunen in het aanwenden van krachtige middelen, om den ongelukkigen staat op te beuren. Alles leide tot eene bijeenkomst van de Staten, en verflaauwde reeds eenigermate de liefde van het volk jegens den besten Koning, welke het goede wilde, maar wien de standvastigheid ontbrak, om hetzelve daar te stellen.

Bij bedaard verstand en eenige te groote gehechtheid aan het oude werkte in de eerste vergadering tevens eene bespiegelende wijsbegeerte, door de lessen van ondervinding en menschenkennis niet bestuurd. Naar mate de geestelijkheid en adel meer en meer door luidklinkende woorden laster tegen de beëedigde geestelijken verspreiden, en door heimelijke woelingen binnenlands onrust verwekten: verviel de tweede vergadering tot heviger tegenwerking.

De gemagtigde koningsgezinden verloren met de eerste constitutionelen door eigene onvoorzigtigheid hunnen invloed, en wierden vervangen door staatkundige dwepers. De gematigden onder dezen moesten, toen men van buitenlands met behulp van vreemde mogendheden dreigde, voor de meer vurige en driftige partij bezwijken; en de goede Koning wierd door den voortgang der zaken en zijn weifelend gedrag eindelijk onttroond, en staatkundig vermoord.

De eerste bewerkers van tegenstand tegen gepaste en krachtige hulpmiddelen voor den staat stortteden zich alzoo trapswijze in de diepste ellende, en voerden, door hunne opvolgende daden, hen, die edelmoedig gehandeld hadden, of die, door overdrevene stellingen vervoerd, onvoorzigtiglijk voedsel aan verhittende denkbeelden hadden gegeven, mede in hunnen val: tot dat bloeddorstige wreedheid zich vestigde, om, wel voor eenen korten tijd, maar op eene verschrikkelijke wijze, Frankrijk met velerlei moordtooneelen te vervullen.

Eene zedelijke magt trok op tegen deze gruwelijke verwoesting; maar dezelve, uit onderscheidene bestanddeelen zamengesteld,

miste

miste de noodige eenheid en veerkracht, om duurzaam te zijn. Dit gaf aanleiding tot de zelfverheffing van eenen man van uitstekende bekwaamheden, wiens doordringende en onbegrensde eer- en heersch-zucht eene onvoorziene hoogte bereikte, om van dat ontzettend punt neder te ploffen.

Zoo zien wij hier de gevolgen van den hevigen strijd tusschen geestelijke en adelijke heerschzucht ter eene, en de bewerkers van eene onmatige verlichting, niet naar de behoeften des Volks gewijzigd, ter andere zijde.

De uitstekende man, van wien ik met een woord gewaagde, vestigde zijne aandacht op Spanjen, en zijne eer- en heersch-zucht bestemde eenen van zijne broeders, reeds elders tot Koning verheven, voor den Spaanschen troon. List en verraad hadden de Koninklijke familie van Spanje in zijne magt gesteld, en zijne legermagt bezettede weldra de hoofdstad van Spanje, onder geleide van hem, die misschien toen reeds door den overweldiger bestemd was, om, als deszelfs Schoonbroeder den openvallenden Napelschen troon te beklimmen, ten einde voor eenen anderen bloedverwant het Groothertogdom Berg te verlaten.

De Geestelijkheid van Spanje voorzag door die verandering de algeheele vernietiging van de inquisitie, en den val van het geestelijk despotisme. De geestelijkheid en adel beide voorzagen, dat hunne onstaatkundige en onredelijke voorregten zouden vernietigd worden. Zij rekenden wel op het dom en onverlicht gedeelte des volks; maar zij konden voor zich niet verbergen, dat aan de uitgebreide grenzen en wel aan de zeekusten, door verkeer met andere volken en door nijverheid — meerdere verlichting, vrijzinnigheid en welvaart heerschten, vooral in de groote Steden en Zeehavens. Zij waren loos genoeg, om te berekenen, dat die kunde, buitenlandsche betrekking en de daar bestaande rijkdommen veel zouden toebrengen, om hun doel tegen de Franschen te doen slagen. Zij bragten zich alzoo met de Spaansche liberalen in verband, en gaven aan dezen veel toe in derzelver staatkunde bij het invoeren van eene grondwet, welke het Koninklijk gezag zeer beperkte, en, hoewel met behoud van de heerschende Godsdienst enz., overigens onderscheidene liberale stellingen behelsde, minder geschikt voor den toestand dier maatschappij.

De sluwe geestelijkheid zag waarschijnlijk in het verschiet, dat, bij eene terugkomst der

der Koninklijke familie, op welke het geestelijk gezag zoo veel invloed had, de opgewondene eigenliefde van den Vorst de vernietiging van die grondwet zoude bevelen, en de voorname bewerkers derzelve als vijanden vervolgen; waar toe dan de medewerkende geestelijkheid en hooghartige adel het liberalisme geheel zonden helpen onderdrukken.

De min achterdochtige liberalen werkten alzoo met derzelver geheime vijanden tot een doel; en, door Engelsche Krijgsbenden ondersteund, verpligteden zij de Franschen het schiereiland te ontruimen.

Koning FERDINAND beklom weldra den troon. Hij had reeds bij zijne intrede in *Madrid* de grondwet vernietigd, en kenmerkte zijne aankomst door buitensporigheden van een opgeruid graauw, en door wrede vervolgingen, met behulp eener heillooze geestelijke regtbank.

De liberalen door snoode vijanden en wrede folteringen tot wanhoop gebragt, beproefden wel eene verandering van zaken, en de Koning trad toe: doch de bevoorregte standen, begunstigd door het bestuur der Bourbons in Frankrijk, en de hulp van Fransche krijgsbenden,

wisten den Koning van de nieuwe raadgevers te ontslaan. Nieuwe tooneelen van vervolging beroofden Spanje van vele bijzondere rijkdommen en inkomsten: en tot vervulling der behoeften van den Staat vervalt men tot middelen, welke de Rijks uitgaven vermeerderen en Spanje voor nieuwe schokken bestemmen.

Ik zal niet spreken van de beroerten in Portugal, Napels, Piemont, Ierland en Polen, waar de Roomsche Godsdienst de heerschende of bijna algemeene is, en zal terugkeeren naar Frankrijk.

Toen het oppermagtig gezag van Napoleon in Frankrijk eindigde, en de familie der Bourbons terug kwam, wierd wel een Charter gegeven: maar men scheen vergeten te hebben de lessen, welke de Fransche omwenteling, met zoo veel bloed en tranen bevlekt, had nagelaten; en de geest der bevoorregte standen herleefde. Dit verwekte onrust en zal waarschijnlijk begunstigd hebben de ongestoorde terugkomst van Napoleon, die naar het eiland Elba was vervoerd: doch de gedenkwaardige veldslag van Waterloo bevorderde het herstel der Bourbons op den troon. Hoewel eenige meerdere matiging in den beginne plaats vond in zommige opzigten, ontwikkelde zich

zich nogtans de werking van vroegere partijschap en van eenen schadelijken invloed. LODEWIJK DE 18e stierf, en CAREL DE 10e, sedert eene lange reeks van jaren niet geacht, beklom den troon. Hij nam een besluit, om aan den volksgeest te behagen, waar voor hij eene oogenblikkelijke toejuiching ontving: maar spoedig openbaarde zich zeer duidelijk de neiging van het Gouvernement, om het Ultramontanisme en Jesuitisme te begunstigen. Voordragten van wetten en Koninklijke besluiten, geheel strijdig met den geest der tijden, kweekten de verbittering aan, en het liberalisme wierd daar door heviger. Het Gouvernement beproefde eene nieuwe keuze van Volksvertegenwoordigers; doch, niettegenstaande het zelve zich beijverde, om de keuzen te besturen, besliste de volkswil duidelijk in eenen anderen zin. De verbittering wierd meer en meer verontrustende. De Gedeputeerden deden in een adres aan den Koning eenen ongehoorden aanval tegen het Ministerie, het welk door de onverzettelijke dweepzucht des Konings gehandhaafd wierd; en de zaak was tot die hoogte gekomen, dat of volgens des Konings wil het Ultramontanisme en Jesuitisme, met derzelver aanhang, het liberalisme en de grondwet zouden doen zwijgen; of de duidelijk vertoonde zedelijke en staatkundige toestand van

Frankrijk de zegepraal van hierarchie en bevooregte standen zoude afweren. Eene tweede' uitkomst besliste weder voor het laatste, en CAREL DE 10^e^ verloor den troon. Het is te wenschen, dat de gematigde geest, welke bij de vertegenwoordigers des volks en bij den Koning schijnt te heerschen, en bij het Ministerie den boventoon heeft, zal bedwingen de loszinnige jeugd en de staatkundige dweepzucht, welke den Staat anders weder tot het despotisme zouden doen vervallen, na alvorens aan Europa eenen verwoestenden oorlog te hebben berokkend.

Ik heb over Frankrijk dit laatste moeten zeggen, om dat de onlusten in Zuidnederland, het geen zich Belgien noemt, daar mede in een nauw verband staan; en deze eenen grooten invloed hebben op de volgende beschouwing van eenige punten betrekkelijk het Koningrijk der Nederlanden.

Ik heb in den beginne van dit geschrift (bladzijde 5) met een woord gewaagd van de vereeniging der misnoegde geestelijken en adel met de liberalen in het zuiden der Nederlanden.

De eerstgemelden, aangemoedigd door de Je-

Jesuiten en Ultramontanen in Frankrijk, (29) en door de gunstige neiging van het Fransch bestuur, beijverden zich, om aan de milde beginselen van het Nederlandsch Gouvernement tegenstand te bieden, vooral betrekkelijk het onderwijs; doch de geest van het liberalisme in sommige oorden, en de gevoelens van de meerderheid des volksvertegenwoordigers in dien zin waren bekend: de zoogenaamde Apostolieken sloten alzoo eene unie met de liberalen, en wisten de laatsten op eene behendige wijze in hunne belangen te doen werken, Het woord *vrijheid* was daar toe bestendig op hunne tong, en een der hoofdpunten van gemeenschappelijke werking was de leus, vrijheid van onderwijs en vrijheid van de drukpers, (30) schoone klanken!

Men bragt de menigte in beweging, en deed velen in den gelove over staatkundige punten beslissen. Bij den aandrang, om te onderteekenen de vele petitien, was het gemaal op den voorgrond. Dit petitioneren ging met kwaadsprekendheid en laster vergezeld; zaden van tweedragt wierden verspreid, gevaren aangekondigd en onrust verwekt. Twee vermetele jonge vreemdelingen, reeds vroeger herwaards gekomen, misschien gezonden, hadden door hun gedrag een regterlijk vonnis tegen

tegen hen veroorzaakt; en een kreet ging op, als of hun het grootste onregt was aangedaan. Een jonge Brusselsche Advocaat, en ieverig voorvechter van de zoogenaamde philanthropie, (31) welke reeds in het vorig jaar zich had verstout aan de Staten Generaal eenen regel van gedrag voor te schrijven, was in regten betrokken, en na hem een man van verbijsterende eerzucht: en dezen wierden uitgeroepen als martelaren voor 's volks vrijheden en regten.

Eene wet tegen het misbruik der drukpers enz. wierd aan de Staten Generaal voorgedragen, om een vroegere te vervangen, en na gemaakte wijzigingen aan de openbare beraadslaging in de tweede kamer onderworpen. Gedurende die raadpleging, welke ruime stoffe voor menschenkennis opleverde, wierd bij wege van transactie in een voornaam punt eene verandering gemaakt; hetgeen door sommigen als een gevaarlijk voorbeeld en zwakke inschikkelijkheid is beschouwd.

Het Gouvernement had eene tweeerlei voordragt van de middelen tot bestrijding der gewone uitgaven doen aanbieden, en ten gevolge daar van had eene zeer groote meerderheid der leden van de tweede kamer de belasting

op

op het gemaal verworpen, ten deele om de vermeende schadelijkheid van de belasting zelve, ten deel met een staatkundig doel, om inwendigen vrede en eensgezindheid te bevorderen. Waarom dan ook het Gouvernement in die afschaffing genoegen nam, en waar door het, in de daad voorname, punt van petitioneren, de grieven tegen de belasting van het gemaal, verviel.

De voorloopige raadpleging over de begrootingen, en de regeling van de voorname financiele aangelegenheden hadden het algemeen verlangen doen blijken van stellige bezuinigingen. De ontwijkende maatregelen, tot niets stelligs en regelmatigs leidende, benevens de duisternis over het beheer van het Amortisatie-Sijndicaat, en de bezwaren tegen voorname punten van deszelfs beheer, verminderden geenszins den tegenstand. De eindelijke openbare raadpleging in de tweede kamer leverde een buitengewoon schouwspel: slechts door weinige leden wierd weinig gesproken, en eene zeer groote meerderheid verwierp de voorgedragene wetten. (32)

Wegens de uitkomst der raadpleging over de financiele wetten en de daarbij plaats gehad hebbende omstandigheden dachten velen,

dat

dat het Gouvernement meer beslissende en afdoende financiele maatregelen zoude beramen in den zoo duidelijk aan den dag gelegden zin, en dat meerdere rust in het zuiden zoude plaats vinden.

De uitzigten op dit laatste waren weldra zeer flaauw. De driften wierden aldaar nog meer opgewonden, en de Baron de Robiano was een voorname woelgeest, welke zich aan het hoofd stelde, om het petitioneren nog op eene meer hevige wijze door te zetten, en geestelijken schaarden zich onder zijne voorhoede, om de onderteekening te bevorderen. (33)

De flaauwe hoop, dat een aantal gematigde liberalen uit het zuiden den wil en moed zouden hebben, om zich met de noordelijken van dien stempel naauwer aan te sluiten, heurde nog op. (34)

Spoedig na het openen der zitting van de Staten Generaal in October 1829 verwijderde de wederzijdsche spanning de uitzigten op eene behoorlijke bedaarde raadpleging over de groote Staatsbelangen. De driften wierden onstuimiger, de behandeling der zaken minder geregeld, en de tweestrijd tusschen het Gouvernement ter eene, en de partij der Jesuiten en

Ul-

Ultramontanen, welke de liberalen medevoerde, ter andere zijde wierd openbaar. List, kuiperij en bedreiging woelden op het Staatstooneel. Bij het raadplegen over de financiele wetten handhaafden enkelen slechts het wezenlijk standpunt der raadpleging: Zij allen, die verbetering dringend noodig achteden, vonden ruime stof, om zich te bedroeven. De wetten betrekkelijk de tienjarige en jaarlijksche begrootingen van uitgaven wierden in de tweede kamer met eene zeer geringe meerderheid aangenomen, en de andere wetten tot zoogenaamde regeling van de Staatsschulden en van de belangen van het amortisatie sijndicaat met eene grootere meerderheid, door de hulp van zuidelijke leden, waar op een verheven ambtenaar met eene aangename herinnering reeds eenige berekening maakte. (35)

De spoedig daar op gevolgde raadpleging over de nadere voordragt voor de tienjarige en jaarlijksche begrootingen der middelen, gaf stof tot nadenken wegens eene bijna eenparige toetreding der leden van de tweede kamer, vooral van zoodanigen, welke hadden gestreden voor het stelsel, *point de redressement de griefs*, *point de subside*.

Nadere financiele voordragten toonden de voort-

voortdurende gehechtheid van het Gouvernement aan de werkende plans van financieel beheer. (36)

De geestelijke en adelijke partijen, door de liberalen gesteund, bleven werken, zich op de hulp uit Frankrijk. doch met verschillende uitzigten, vleijende. De groote verandering van zaken in Frankrijk heeft de kans der eersten aanmerkelijk achter uitgezet. Een schandelijk oproer wierd verwekt, en door roof en brandstichting onder het oog van meer aanzienlijken gekenmerkt.

Ik zal daar van en van de verdere gevolgen niet spreken De woelingen van geestelijke en staatkundige dweepzucht en van heerschzucht zijn door mij in enkele trekken geschetst.

De band, welke het zuiden èn noorden der Nederlanden vereenigde, (dit wenschen de noordelijken niet minder vurig dan de zuidelijken) zij voor altijd verbroken. Wij beklagen de bewoners van het zuiden, voor al hen, die met leede oogen de tegenwoordig daar plaats hebbende beroerten aanschouwen. Het ware wenschelijk, dat een muur van afscheiding ons geheel van het zuiden konde afzonderen. Wij zouden rustig onze kleine

huis-

huishouding kunnen regelen, en door wezenlijke verbeteringen duurzaam maken. De andere naburige Mogendheden kunnen, des goedvindende, hun grondgebied afsluiten, om het doordringen van de geestelijke en staatkundige pest te voorkomen.

De strijd in Belgien, geheel aan zich zelve overgelaten, zoude misschien hevig zijn, en mogelijk zoude de voorspelling van den Baron de Robiano de liberalen en staatkundige dweepers doen ondervinden, het geen hun reeds vroeger voorzegd was. Doch de heilrijke gevolgen der boekdrukkunst, de noodzakelijke bevordering der nijverheid door de vorsten, en de zekere gevolgen, meerdere vrijheid en verlichting, zouden in alle gevallen de zegepraal van geestelijke heersch-zucht en dweeperij kortstondig maken. De zedelijke en maatschappelijke verlichting, voorzigtiglijk bestuurd, zal geestelijke en staatkundige dweepzucht en zelfzoekende heersch-zucht, vroeger of later naar den verschillenden stand der maatschappijen, vernederen en fnuiken, en het algemeen geluk uitbreiden en verzekeren.

AANTEEKENINGEN.

(1) Een der leden van de tweede kamer der Staten Generaal uit Vlaanderen heeft, bij eene openbare raadpleging, in eene der laatste jaarzittingen in den Haag aangevoerd: dat hij en vele anderen in de Zuidelijke Provincien, welke benoemd waren onder de Notabelen, om over de grondwet te stemmen, door de geestelijken waren aangezocht, om de grondwet te verwerpen, dewijl elk goed Catholijk daar toe verpligt was; dat die geestelijken vervolgens ook aandrongen bij zoodanigen, welke tot burgerlijke betrekkingen benoemd waren, om als goede Catholijken geene ambten in den Staat te aanvaarden. Hij zeide verders, dat die geestelijken, indien zij niet slaagden in hun doel, de vrouwen en kinders in de huisgezinnen opzetteden, om de mannen en vaders te bewegen, om de commissien en ambten niet aan te nemen, tot voorkoming van hun eeuwig ongeluk; dat zulke benoemden zich wel bij hem hadden beklaagd, als geen rust en vrede in huis kunnende houden, indien zij

aan de vorderingen van hunne vrouwen en dochters niet voldeden. Ik zal niet herhalen, met welken naam die spreker, in volle verontwaardiging over zoodanig gedrag, die rustverstoorders bestempelde. Hoe konden geestelijken zich in de laatste tijden aan het hoofd der petitionarissen stellen, om op de volkomene naarkoming van die grondwet aan te dringen? Door beide daden gaf men voedsel aan verwarring, wantrouwen en haat.

(2) In het congres te Brussel zijn wel weder eenige denkbeelden in dien geest voortgebragt, maar het vermogen van dien stand is in de staatkunde van weinig invloed.

(3) Het middel van het gemaal behoorde onder de aangevoerde grieven, dat het zuiden door het noorden wierd onderdrukt. Het zal niet ongepast zijn hier in te lasschen eene opgave van de bevolking en van den opbreng van het gemaal in de beide deelen des Rijks, volgens den summieren staat van de begrootings-rekening op 1° Januarij 1829.

Deelen van het Rijk.	bevolking.	belasting.	middel-rekening.
Noordelijke Provincien	2,329,934	2,295,916,88	0,98⁵
Zuidelijke Provincien, daar onder niet begrepen het Groot Hertogdom Luxemburg..	3,602,581	3,034,352,92	0,82

Hier

Hier uit blijkt, dat de middelrekening voor elk hoofd oplevert een bezwaar van $^1/_6$ meer in het noorden dan in het zuiden. Wanneer men daarbij in aanmerking het grooter getal van aanzienlijke vreemdelingen, zich toen in de Zuidelijke Provincien ophoudende, en elders het meerder gebruik van het minder kostbaar zwart roggenbrood, welks gebruik toch overal vrij was: dan zal elk onpartijdige dit, even als meerdere vermeende grieven, weten te waarderen.

(4) Men voerdc dan aan, hoe veel somwijlen een huisgezin, door vrijstelling van behoeftigen, moest betalen: maar men konde daar op antwoorden, dat in niet geadmodieerde gemeenten de meelprijzen van de behoeftigen in de belasting deelden, en alzoo derzelver behoeften vermeerderden; dat die meerdere behoeften grootere ondersteuningen vereischten, welke de andere inwoners met hoogere armen taxen belasten, die niet zelden tot eene verbazende hoogte opklimmen.

(5) Zulke heimelijke en onbepaalde vermaningen konden niets goeds uitwerken. Hadden de geestelijken, met aanwijzing van bijzonderheden, zich bij de onderwijzers of schoolopzieners vervoegd, zij zouden openhartig en eerlijk gehandeld hebben. Een der schoolopzieners in Holland heeft aan mij verhaald, dat hij, een der scholen van zijn district bezoekende, ontdekte, dat het getal der leerlingen verminderd was. Hij vroeg aan den onderwijzer naar de oorzaak: deze antwoor-

de, dat de Roomsche kinderen niet op de school kwamen, om dat in het boekje van Wester over de Vaderlandsche geschiedenis iets ergerlijks was. De opziener gaf last aan den onderwijzer, om twee boekjes over de Vaderlandsche geschiepenis het eene de 52 lessen, bij Thieme uitgegeven, en het ander, een werkje van den Professor Schrant aan den Roomschen geestelijke tot onderzoek aan te bieden, en om het door dien Heer te kiezene in de school in te voeren, in plaats van dat van Wester. De geestelijke koos bet eerste: dit wierd ingevoerd; en weldra kwamen de Roomsche kinderen weder in de school. Zoo worden onderlinge verdraagzaamheid, burgerlijke eensgezindheid en vrede bevorderd.

(6) Dit blijkt uit een vertoog, voorkomende in de *revue encyclopedique* 4e deel van 1829, bladz. 545 enz. onder den titel *du monopole de l'enseignement.* De schrijver zegt ten opzigte van het monopole universitaire: » le but évident du » pouvoir était, de façonner les moeurs et les » esprits au despotisme militaire" elders zegt hij: » L'université royale, considerée sous le rapport » financier, n'etant en realitè qu'une agence de » commerce; on peut se demander, s'il est bon » en principe général, qu'un gouvernement se » livre à des entreprises commerciales." De wetten en verordeningen in Frankrijk hebben alzoo eene strekking, bij ons geheel onbekend. Hoe ongepast was het derhalve met zulke redenen hier te schermen!

(7) Men

(7) Men heeft door het volgend vertoog in dezelfde nummer van de revue encijclopedique bladz. 374 enz. onder den titel: *Questien de la liberté de l'enseignement dans le royaume des Pays-bas*, de gelegenheid gehad, om ook in Frankrijk de woelingen van de Jesuiten en hunne vrijheids-vrienden in Belgien onpartijdig te leeren kennen.

Ik herinner mij, dat een der Vlaamsche leden van de tweede kamer der Staten-Generaal, in het voorjaar van 1828, bij een meer algemeen gesprek over de belemmeringen van het Fransche Gouvernement, betrekkelijk het voorbereidend onderwijs in wiskunde enz., aan mij verhaalde, dat onlangs in eenen vriendenkring ter zijner woonplaats de rede over dat zelfde onderwerp gevallen was, en hij toen gezegd had, dat het goed was, eenen protestantschen Koning te hebben; dat hij op de vraag van een' ander, waarom? geantwoord had, om dat men daardoor geruster is, dat de Vorst de verlichting niet zal tegenwerken. Deze openhartige betuiging, trok mijne aandacht, en bleef in mijn geheugen geprent. Ik geloof, door dit aan te voeren, 's mans nagedachtenis te vereeren.

Toen de wet over het onderwijs in de zitting van October 1829 was voorgedragen, zeide een der zeer bekende leden van de tweede kamer uit het zuiden, bij de behandeling van een ander onderwerp, dat de inrigting van het onderwijs

 de-

de parti prêtre te veel begunstigde. Dit lid was met mij in dezelfde afdeeling betrekkelijk gemeld onderwerp: ik verzocht hem, om in de afdeeling te komen, en het voorschreven gezegde nader te ontwikkelen. Hij voldeed hier aan, en verklaarde, dat het onderwijs in de bisschoppelijke seminarien niet onderworpen wierd aan het toeverzigt van het Gouvernement; dat daar in wierden opgenomen ook jonge lieden, welke niet voor het priesterambt bestemd waren; dat hij aan den eenen kant voor de vrijheid van het onderwijs was, maar aan den anderen kant even zoo zeer van meening was, dat het Gouvernement het toezigt (la surveillance) moest hebben op de inrigting van het onderwijs, om te beletten de leering van zaken, gevaarlijk voor den burgerstaat.

Ik zal hier bij voegen onder A. een gedeelte van het advijs, door mij op den 2[den] Maart 1829 uitgebragt in de tweede kamer der Staten Generaal, betrekkelijk het onderwijs, en onder B. een uittreksel uit de Haarlemsche Courant van 30 December 1830, wegens het verhandelde in het congres te Brussel over het zelfde onderwerp, voor zoo verre de redevoering van den Heer Dams uit Luxemburg daar in is overgenomen.

A. » Sedert zijne Majesteit de Koning, aan wiens zorg het *openbaar onderwys* bij de grondwet is aanbevolen, eenige maatregelen genomen had tot uitbreiding van kennis en wetenschappen bij zoodanigen, welke zich tot leeraren van het Roomsch Ca-

Catholijk kerkgenootschap willen voorbereiden; hebben sommigen zich beijverd, om de welmeenende pogingen van het Gouvernement in een hatelijk licht voor te stellen. De bekende goede trouw van de regering vond nogtans bekwame verdeedigers, en steunde op het tweede lid van art. 196 der grondwet; waar bij aan den Koning is opgedragen de zorge, *dat alle Godsdienstige gezindheden zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den staat.* Het Ultramontanisme, steunende op de voorschriften van het Jus Canoncum, volgens het welk, onder anderen, de bevelen der vorsten aan die der hooge geestelijkheid moeten onderdoen; (*a*) konde niet dulden, dat de lessen over

---

(*a*) Pars I. decret. dist. 10. Cap. 4. zegt » Constitutiones contra canones et decreta praesulum Romanorum vel bonos mores nullius sunt momenti."

Deze en soortgelijke verordeningen kunnen een conflict tusschen het wereldlijk en geestelijk gezag en een geschil omtrent nulliteit opleveren; aan wien zal dan de beslissing behooren? In Cap. 14. in f. wordt geleerd: » *Imperatorum leges, euangelicis, apostolicis atque canonicis decretis postponendae sunt.*" Het geestelijk oppergezag staat dus geheel op den voorgrond. Zoude DE POTTER deze en diergelijke nederige Pauselijke bevelen voor den geest gehad hebben, toen hij in zijne introduction historique aux lettres de saint Pie V. schreef. » Ne faut il pas répéter dès à présent, que la religion Romaine par cela » même,

over het evengemeld wetboek wierden gewijzigd naar de grondwet van dit rijk, en dat alzoo de hierarchie en het gezag der geestelijkheid in alles, wat niet tot het spirituele in den wezenlijken zin behoort, wordt beperkt door de wetten van den staat, aan welken elk lid der maatschappij, van welken stand hij moge zijn, gehoorzaamheid verschuldigd is. Om het gezag van het Gouvernement te ondermijnen. werden de natuurlijke regten der Ouders op den voorgrond gebragt; enz. — Alzoo handelt de list, welke gaarne alle voorzieningen van het Gouvernement omtrent het onderwijs vernietigd zag; alzoo worden de schrikbeelden van monopolie wegens het onderwijs verspreid, en de gemoederen van ouders verontrust en voor ingenomen door hen, die gaarne het onderwijs uitsluitend aan zich zelven zagen opgedragen, om heimelijke oogmerken te bereiken, welke zij ter kwader trouw aan anderen toeschrijven." —

B. » Een

» même, qu'elle est toute puissante, plus puissante, » que les rois, que les peuples, par cela même qu'elle » est au dessus de la saine morale de la vraie pieté, » doit être repoussée avec une juste terreur, par toute » nation sage et tolérante? Les legislateurs, qui me- » nacent les infracteurs des lois, et les juges, que les » punissent, permettront ils l'existence d'une secte, » tendant sans cesse à inspirer *un zèle perturbateur*, » qui change pour ainsi dire la nature de l'homme » civilisé, *le rend plus fert*, *que les lois que les tribunaux* » *que les trônes*?"

B. » Een afgevaardigde uit Luxemburg, de Heer Dams, heeft den moed gehad, om het koninklijk bewind in dat opzigt (namelijk het onderwijs) te verdedigen. Hij heeft openlijk erkend, dat het voor 1815 in zijne provincie met het openbaar onderwijs regt jammerlijk gesteld was, dat de menigte er dom en onbeschaafd was en bleef; maar dat de latere wetten op dat stuk de heilrijkste vruchten hebben gedragen. Hij meende, dat men wel zoude doen, van die wetten in allen deele te behouden: want dat de omwenteling thans reeds dit nadeel te weeg bragt, dat de scholen niet meer werden bezocht, en dat de menigte gevaar liep van weder tot de vorige onbeschaafdheid terug te keren. Hem dacht dat in de onderhavige omstandigheden de *volledige vrijheid dodelijk* was voor het openbaar onderwijs; hij ging nog verder, en schroomde niet te verklaren, dat de volledige vrijheid tot niets anders zoude kunnen dienen, dan om lieden, die zich reeds zeker van de magt in het geestelijke rekenden, de middelen in handen te spelen, *om zich ook alvermogend in het wereldlijke* te maken."

(8) De schrandere Lessing deed daarom, ten slotte van zijn treurspel Emilia Galotti', eenen vorst het volgende uitroepen: » Gott! ist es zum Unglücke so mancher niet genug, das Fürsten Menschen sind? müssen sich auch noch Teüfel in ihren Freund verstellen?".

(9) Ik

(9) Ik beschouw het dubbelzinnig, wanneer men zegt, dat de Vorst aan de vereenigde Nederlanden eene grondwet heeft *gegeven.* De Nederlanders zouden weldra een blijkbaar gevoelen voor de regeling van eene grondwet hebben aan den dag gelegd. Mogelijk zouden dan vroegere, zeer verschillende, staatkundige gevoelens ter bane zijn gebragt; het was dus welbegrepene staatkunde met dit werk niet te dralen. Milde beginselen, welke in deze landen reeds in vroegere eeuwen gevestigd waren, en door voortgaande verlichting en staatsbelang behoorden te worden uitgebreid, moesten den geest van het maatschappelijk verdrag kenmerken.

(10) Ik heb eenige trekken van dien toestand geschetst in § 1. van eene bijdrage, welke ik in October 1829 als toenmalig lid van de tweede kamer van de Staten Generaal aan mijne Medeleden heb medegedeeld, als *bedenkingen over het regelen en beheer van de ontvangsten en uitgaven en verdere middelen, betrekkelijk tot den financielen stand van het Rijk, en meer bijzonder over het Amortisatie-Syndicaat.* Ik zal mij meermalen op die bijdrage beroepen, wanneer ik eenige punten beknopt aanvoere.

(11) Schadelijke wetsbepalingen.

Toen de Staats-schulden na de herstelde onafhankelijkheid in een groot-boek regelmatig zouden worden ingeschreven: was het verkiezelijk, om de menigvuldige rente taxen, allen tot een derde

derde verminderd, op eenen standerd te brengen. Dewijl verders de waarde der nominale kapitalen zich naar de hoegrootheid der rente regelde, was het eigenaardig de rente tot grondslag der kapitaal-vorming aan te nemen. Hoewel de standerd der rente was 5 ten honderd, wierd nogtans de rente van $2^1/_2$ ten honderd tot grondslag der kapitaal-vorming aangenomen; waar door een dubbeld kapitaal van nominale werkelijke en uitgestelde schuld ontstond van het geen tegen den gewonen koers van 5 ten honderd zoude zijn tot stand gekomen.

Ten einde voor de nieuwe inrigting der Staatshuishouding de buitengewone middelen te vinden, wierden de rentheffers van elke somme van vijf en veertig guldens verpligt, om honderd guldens aan den Staat te verschieten, en men hield in dezen voor oogen den standerd van vijf ten honderd rente. Maar door de vereeniging der rente van dit verschot met die van de oude schuld, trok men de geleende *honderd guldens* uit op eene rente van $2^1/_2$ ten honderd, en vormde een kapitaal van *twee honderd guldens* werkelijke en *vier honderd guldens* uitgestelde schuld; en door de vereeniging van de 45 guldens en 5 guldens rente wierd ingeschreven een kapitaal van twee duizend guldens werkelijke en vier duizend guldens uitgestelde schuld.

Aan deze maatregelen was de uitloting der uitgestelde schuld verbonden, met uitgifte van *afgezonderde* kansbilletten, waar door ieder soort op zich zelve in den handel verscheen. Er wierd

tevens

tevens bepaald, dat een gelijk kapitaal werkelijke schuld zoude worden vernietigd, als door uitloting van uitgestelde jaarlijks in werkelijke zoude overgaan.

Er bestond dus eene volstrekte noodzakelijkheid, om jaarlijks een klein gedeelte van de schuld te vernietigen; en door de voorschrevene kapitaal vorming beroofde men zich van het middel van *aflossing*, en behield alleen het middel van *inkoop*. Eene herinnering aan het verledene had de mogelijkheid van schade in de toekomst kunnen voorstellen; maar de speculerende handelgeest wierd aangekweekt, en de zwendelarij verhief zich wel dra. Meerdere wetten schijnen ook op zulke nadeelige berekeningen te rusten, bij voorbeeld de vernietiging van door het rijk ingekochte uitgestelde schuld en kans-billetten, welke, vooral ten voordeele van speculateurs, de waarde dier voorwerpen zeer vermeerdert ten nadeele van de amortisatie-kas. Alzoo heeft ook de wet van vijf-en-twintig jarige uitloting van kansbilletten in ééns tevens de vernietiging van 125 millioenen guldens uitgestelde schuld met eene daar toe betrekkelijke hoeveelheid kansbilletten bevorderd. Door zulke wetten en op langen tijd werkende verordeningen belemmert de wetgever zich zelve, om naar omstandigheden het waar belang van den Staat te doen werken. Ik heb over dit onderwerp gehandeld in mijne evengemelde bijdrage, onder anderen in § 5, 7, 8, 9, 10, 62 en 63, en zal misschien daar op nog eens terug komen.

(12) Ge-

(12) Gebrekkige uitvoering van belangrijke punten.

Ik zal deswege drie gevallen bijbrengen.

a. Aan de direcctie van de Amortisatie-kas zijn vaste fondsen toegewezen volgens de wetten van den 14 Mei 1814, 12 Januarij 1816 en 9 Februarij 1818. Gemelde directie heeft van den stand dier fondsen op den 30 September 1819 eenen staat medegedeeld, volgens denzelve bestonden de verkregene bezittingen met den aanwas op dien dag in

Werkelijke schuld...............	5,000, 000. 00
Uitgestelde schuld................	22,314, 600. 00
Kansbilletten......................	13,686, 600. 00
Numerair..........................	2,980, 557. 91⁵

Volgens die wetten, waar in nog meerdere bezittingen, en voortdurende inkomsten aan dat beheer waren toegewezen, meest alles strekken, om *door inkoopen en verdere voordeelige operatien de fondsen der amortisatie-kas hoe langer hoe meer te vergrooten.* (Bijdrage § 24, 25, 26 en 27.) heilzame wetgeving! In 1829 moesten volgens art. 5 der wet van 12 Januarij 1816 de staat en gemaakte *vorderingen* der amortisatie-kas weder aan de vergadering der Staten Generaal worden medegedeeld. Ik drong aan op eene bijzondere opgave van deze fondsen: doch die staat der fondsen en gemaakte vorderingen wierd niet aangeboden.

b. Door

b. Door de wet van den 27 December 1822 N°. 59, art. 19—36 wierd het Amortisatie-Sijndicaat gemagtigd, om *in te wisselen* de geheele ingeschrevene uitgestelde schnld en de kansbilletten, tot die schuld behoorende, benevens de resterende schuldbekentenissen van het Sijndicaat der Nederlanden eerste en tweede series, voor de prijzen en tegen uit te gevene schuldbekentenissen daar bij omschreven. Het bedrag der schuldbekentenissen voor die verwisseling wierd op 116 millioenen geraamd. Afdeelingen van de tweede kamer gaven te kennen, dat de beursprijzen weinig uitzigt gaven op de voorgestelde verwisseling, en voor het Gouvernement wierd geantwoord, dat bij *niet verwisseling* der schuldbekentenissen de vroegere wetten bleven werken, *dan zal de aflossing met 1830 voltooid zijn*, *dan zullen de opcenten geheel ophouden.* Wat is daar op gevolgd? slechts zeer weinig is verwisseld, de waarde daar van bedroeg in schuldbekentenissen *f* 839,660. 46 waar mede die opdragt aan het Amortisatie-Sijndicaat een einde nam, en dus het geopend crediet van ruim honderd vijftien millioenen guldens verviel. — Maar wat is daar na gedaan? Het Amortisatie-Sijndicaat heeft 116 millioenen in schuldbekentenissen gevormd. Men heeft jaarlijks s. c. vijf millioenen aan opcenten geheven, men gaat voort, met die voor het Amortisatie-Sijndicaat te heffen, het is niet gebleken, dat daar van iets tot aflossing der Rijks-schulden wordt besteed. Ik heb over dit onderwerp gesproken in de meergemelde bijdrage § 32, 40, 41 en 42.

c. Toen

v. Toen met 1820 een tienjarig financieel tijdvak zoude worden geopend; begreep men te regte, dat de vroegere diensten geheel moesten worden afgesloten; en dat, dewijl de uitgaven niet geheel zouden kunnen worden gedekt door de bestaande middelen, daar toe buitengewone fondsen zouden behooren te worden aangeschaft. Er werd alzoo door de wet van 31 December 1819 N°. 62 een crediet van *ten hoogste* 24 millioenen guldens werkelijke schuld geopend, in te schrijven in het grootboek *naar gelang der behoeften*, *tot kwijting van de overgeblevene schuld van de vroegere diensten.* Ik heb in vroegere bijdragen reeds aangetoond, 1°. dat die *geheele* schuld *terstond* in omloop is gebragt, welke volgens den generalen Staat in de begrootings-rekening van 1° Januarij 1821 heeft opgeleverd de somma van.................. *f* 10, 694,932. 21½

2°. Dat volgens mijne berekeningen de som van.......... - 3,229, 944. 08 onder den titel van *resten beschikbaar voor de vroegere diensten*, na drie jaren is overgebragt op de dienstjaar-rekening van 1820.

3°. Dat daar en boven het zuiver overschot, door mij berekend op....................... - 2,344,081. 87 van den beginne af zonder bestemming in 's Rijks kas was gekomen en verbleven, volgens bijdrage van October 1829.

(13) Gevolgen van verzuimde toepassing van wetten en vaste beginselen.

Ik zal voor dit punt het volgende aanvoeren.

1°. Indien de dienst van 1819 en vroeger behoorlijk ware afgesloten geweest; dan zoude het Rijk niet wegens de overtollige *f* 2,344, 081. 87 met eene schuld van 5 millioenen werkelijke schuld en derzelver rente zijn belast geweest; dan zoude de rente van het overige niet reeds sedert Januarij 1830 hebben behoeven betaald te worden, daar zelfs lang daar na eene zoo aanzienlijke somme zonder beschikking voor handen was; zonder van de schadelijke te gelde making wegens de klimmende beursprijzen te spreken.

2°. Indien de wetten van 1822 enz. wegens de Sijndicaat-schulden waren in acht genomen, dan zouden de opcenten, welke het Amortisatie-Sijndicaat nog geniet, reeds hebben kunnen ophouden, of althans spoedig kunnen vervallen; dan zoude de schijnschoone en zeer schadelijke geldleening van 116 millioenen in schuldbekentenissen van het Amortisatie-Sijndicaat niet hebben plaats gehad.

Ik zal niet spreken van de onvermijdelijke bureau- en druk-lonen bij eene schuldverwisseling; ik zal thans ook niet spreken over het doel van eene *overtollige schuldvorming:* maar ik zal alleen zeggen, dat het Amortisatie-Sijndicaat, niet meer dan 89 guldens voor eene

nieuwe

nieuwe schuld van 100 guldens ontving; dat het zelve wel voor een gedeelte der opgelegde schuld introk Sijndicaats-schulden, rentende vijf ten honderd, maar tevens voor ontvangene 89 guldens eene rente van *f* 4 - 50 betalende, in de daad meer dan vijf ten honderd geeft. Een schrijver van een hoogduitsch werkje over de Nederlandsche financien zegt: » Das Staats-interesse auf eine solche weise zu beförderen ist » unstreitig ein, den Niederländischen Finanzkünstlern eigenes Geheimniss."

Ik gelove te mogen stellen, dat zoodanig beheer is begoochelende en zeer schadelijk. Want alzoo moet men voor ontvangene 89 guldens betalen 100 guldens zelfs boven de inmiddels eenigzins hoogere rente en noodzakelijke kosten van bureaus, enz. —

3°. Indien de vaste fondsen van amortisatie volgens de wet van 1816 en de daar in bepaalde bestemming, tot uitbreiding der vermogens van de Amortisatie-kas hadden verstrekt; dan zouden die fondsen in de laatste tien jaren zeer aanmerkelijk hebben aangewonnen, en met eenige matiging omtrent de uitloting van kansbilletten, zouden de uitzigten misschien niet zeer verwijderd zijn geweest, om de jaarlijksche bijzondere bijdragen tot schuldvernietiging te doen vervallen.

(14) Onregelmatigheid, duisterheid en onzekerheid in de verantwoording.

De grondwet gebiedt, dat de Staatsbehoeften bij tienjarige en jaarlijksche begrootingen voor elk jaar zullen worden aangewezen, en de daar voor genoegzame middelen toegestaan. Ik heb sedert 1824, toen ik mij eenigermate met de behandeling van zaken had bekend gemaakt, aangedrongen op de afsluiting van elk dienstjaar op zich zelve, en mij verklaard tegen de vermenging van beschikbare fondsen van vroegere jaren met die van een volgend jaar. Ik trachtede het mogelijke en doelmatige van zoodanige afsluiting aan te toonen. Enkele punten waren in de sommiere staten op mijne aanmerkingen veranderd, toen ik in de zitting van October 1827 nader de noodzakelijkheid van meerdere afscheiding in de sommiere staten ontwikkelde. Hier op gaf de Heer APPELIUS (tot zijn overlijden op den 12 April 1828 Minister van Financien) in het begin van 1828 mij kennis, dat volgens mijne aanwijzingen een nieuw model van de doorloopende rijksbegrootings-rekeningen wierd opgemaakt, zoo als die aan de Staten Generaal jaarlijks worden medegedeeld, met verzoek, om dat ontwerp te onderzoeken, en mijne gevoelens mede te deelen. Ik ontving die stukken met eenen geleidenden brief op den 8 Februarij 1828, waar in de Minister zijn ernstig verlangen te kennen gaf, om *over zijn financieel beheer de meestmogelijke duidelijkheid en het meeste licht te verspreiden.* Na gedaan onderzoek zond ik aan den Minister de stukken terug op den 8 Maart 1830 met eene pro memoria, waarin ik nog enkele aanmerkingen

op

op het model mededeelde, verders mijne vroegere stellingen ontwikkelde, en eindelijk een plan over het regelmatig afsluiten der dienstjaar-rekeningen voorstelde. De sommiere staat der begrootings-rekeningen is volgens het model met eenige nadere wijziging vervolgens aan de Staten Generaal medegedeeld; en ik heb in de volgende zitting der tweede kamer eene vierde bijdrage aangeboden, waar in ik een overzigt over de diensten 1813—1819 en 1820—1827 aanbood bij slotsommen, en nader volgens de gemelde pro memorie aandrong 1°. op het afsluiten der rekeningen van ieder dienstjaar met aanwijzing van den aard der uitgaven, welke op andere artikels waren overgeschreven, en tevens 2°. op behoorlijk door de rekenkamer verteekende sloten. Ik zal *de kleine ontwikkeling van het voorgedragen stelsel omtrent de gewone begrootingen en het eerste onderdeel der buitengewone begrootingen*, daar bij overgelegd, hier achter plaatsen als bijlage met A.

In die volgende zitting, en wel in het begin van 1829, stelde de nieuwe Minister van Financien aan mij voor, om over het afsluiten der rekeningen een mondgesprek te houden tusschen hem Minister en een voornaam Ambtenaar, in dat vak werkzaam, en mij. In eene bijeenkomst weinig tijds daar na, kwamen wij overeen omtrent het belang van de afsluiting der jaarlijksche rekeningen volgens mijn plan, en over den vorm, met dien verstande, dat, in het begin van

het derde jaar na het dienstjaar, de rekening op de voorgestelde wijze in ontvang en uitgave *provisioneel* zoude worden afgesloten, en het restant der baten benevens de weinige nog niet verevende en te doene uitgaven in eene *suppletoire rekening* zouden worden gebragt, met een gedeelte van het provisioneel batig saldo, genoegzaam tot bestrijding der uitgaven, terwijl het overige gedeelte van het provisioneel saldo, als eene bate voor de volgende begrooting zoude worden voorgedragen; en dat na den afloop van vijf jaren sedert het dienstjaar, de rekening van dat dienstjaar *volkomen* zoude worden afgesloten, en het *eindelijk saldo* op de eerstkomende begrooting worden aangebragt. Deze bepalingen waren nogtans afhankelijk van den uitslag omtrent het gevoelen van den administrateur der Thesaurie, en de afspraak was, indien deze zwarigheden daar in vond, zoude deswege in eene nadere bijeenkomst worden geraadpleegd. Ik meen nogtans mij wel te herinneren, dat ik nader berigt heb ontvangen, dat die administrateur daar tegen geene bedenkingen had, en dat de Minister bij dat berigt zeide, dat men alzoo met het dienstjaar 1826 een begin zoude kunnen maken, en dat ik daar op aanmerkte, dat er maatregelen noodig zouden zijn, om de afdoening en verevening bij de Ministerieele Departementen en Rekenkamer met meerdere kracht door te zetten, en de achterstanden zoo gering mogelijk te maken; waarom ik voorstelde met het volgend dienstjaar 1827 de inrigting tot stand

te

te brengen. De Minister had reeds vroeger gezegd, dat Zijne Majesteit hoogst waarschijnlijk in die zaak genoegen zoude nemen. Het was op die gronden, door mij naar mijn beste weten voorgesteld, dat ik in mijne bijdrage van October 1829 § 17 heb gezegd: » Het strekt mij tot ge-» noegen, dat niet alleen in den medegedeelden » sommieren staat der begrootings-rekeningen voor-» loopig meerdere onderscheiding en duidelijkheid » plaats hebben; maar dat ook gegronde uitzigten » bestaan, dat de dienst van 1827 en van vroe-» gere jaren, volkomen zal worden afgesloten, » en dat de rekening van het dienstjaar 1828, » zonder eenige vermenging met vroegere of la-» tere diensten, de baten en lasten volgens de » begrootingen van dat jaar zal openleggen. Wij » mogen ons voorstellen, dat dan tevens de re-» keningen voor de afgeslotene dienstjaren, be-» hoorlijk ontwikkeld, volgens het meermalen » geuite verlangen, aan de Staten Generaal zul-» len worden medegedeeld en openbaar gemaakt."

Het spreekt van zelve, dat dan de werkzaamheden van de algemeene rekenkamer, en de verantwoordelijkheid van de leden van dezelve zouden vermeerderen: maar het belang van eene meerdere controle op de ontvangsten en op de voorziening wegens de waarborgen van de financieele ambtenaren, benevens de wettelijke zekerheid omtrent de uitkomsten zouden de kosten bij verdubbeling vergoeden. Dit was ook de reden, waarom ik mij in de vorige zitting ver-

 klaar-

klaarde, ten minste voor als nog, tegen de voorgedragene wet tot het verminderen van het getal der leden van de rekenkamer.

(15) De opbrengsten van *alle rijkslasten* waren niet als middelen in de begrootingen opgenomen, en de, niet daar onder begrepene, wierden gebruikt tot *onbekende, en niet door de wet bestemde einden.* Zoodanige onregelmatigheid, duisterheid en onzekerheid, als het redelijk vertrouwen uitsluitende, was reeds in het afgetrokken schadelijk, maar dezelve had, mijns oordeels, ook reeds nadeelige gevolgen gehad; waaromtrent ik thans iets zal aanvoeren.

Wij komen hier eigenaardig op de instelling van het Amortisatie-Sijndicaat. De ongenoegzaamheid der middelen tot bestrijding der begrootings-uitgaven had het vindingrijk vernuft op onderscheidene wijzen doen werken: maar de slotsom was en moest zijn *meerdere schulden*, en met vermeerdering van schulden was *meerder bezwaar van de schatpligtigen* verbonden. Er wierd met veel moeite een Amortisatie-Sijndicaat ingevoerd; naar het welk uitgaven verschoven wierden. Wanneer men eenige uitgaven op het zelve overbragt, wierd telkens herhaald, dat het *zonder bezwaar der schatpligtigen* was. Ik noemde dit in mijne bijdrage van October 1829 eene toover-roede, voorstellende eene *schijnbare* verligting, welke op verlies van landsdomeinen en vermeerdering van schulden zoude te staan komen, en ik zeide in § 53 aldus.

» Alzoo

» Alzoo wierden de nadeelen op eene kunst-
» matige wijze minder dadelijk gevoeld, door
» eenige oogenblikkelijke verligting wierd de kort-
» zigtigheid gestreeld; het overzigt van den Fi-
» nancielen Staat des Rijks verdonkerd, en de
» staat der schulden, tot welker beoordeeling en
» overweging de Wetgever door de grondwet
» jaarlijks wordt verpligt, onzeker.

Buiten de vaste somme van een millioen guldens voor pensioenen, was in 1820 het overig bedrag tot *f* 2,560 - 000 - 00 verklaard, als *afloopende, en door versterf jaarlijks verminderende, ten voordeele van de schatkist.* Te vergeefs wierden in 1822 aanmerkingen gemaakt, toen men de somme voor de afloopende pensioenlijst weder tot de vorige hoogte terug bragt. Het Amortisatie - Sijndicaat wierd gemagtigd, om voor pensioenen en verdere afloopende betalingen achtervolgens 68 millioenen werkelijke schuld in omloop te brengen, en belastede zich, om uit den koopprijs daar van de renten en een gedeelte dier afloopende betalingen te voldoen, waar tegen de Rijks - kas belast bleef met het overig gedeelte tot *f* 2,040 - 000 - 00 en met de verdere betaling dier somma tot dat de evengenoemde schuld met de rente zoude zijn vernietigd. In 1824 was de rede van merkelijke bezuinigingen, door vereenvoudigingen van bureaus, enz. waar mede verbonden wierd eene magtiging van het Amortisatie-Sijndicaat, om de daar door ontstaande pensioenen, wagtgelden, enz., ten hoogste tot *f* 900,000 - 00 jaarlijks te leveren. Hier voor zouden

den de fondsen, welke jaarlijks tot *schuldvermindering* van latere geld-opnemingen bestemd waren, ter beschikking van het Amortisatie-Sijndicaat gesteld worden; terwijl het zelve daar bij nog eene zeer onbepaalde volmagt bekwam. De schuldvermindering evengemeld wierd alzoo opgeschort, en men beriep zich weder op de stelling, dat het zonder bezwaar der schatpligtigen was.

Een lid van de tweede kamer uit de Zuidelijke Provincien vergeleek, bij de raadpleging over die voordragt, het Amortisatie-Sijndicaat bij St. Nicolaas, welke de kinders verblijdt door geschenken, waar voor de ouders vervolgens de rekeningen betalen.

Ik zal niet spreken van den zwendelhandel bij het in omloop-brengen van de $2^1/_2$ percents domein los-renten. Ik heb iets daar van in de 45e § der bijdrage van October 1829 gezegd, en verders verwezen naar het Hoogduitsche werkje, Geschichtliche Darstellung der Niederländischen Finanzen bl. 55—59 en 66—75. Ik zal hier alleen herhalen het begin der 56e § mijner bijdrage. » Niet lang na de schepping van het Amortisatie-» Sijndicaat wierd door het openen van geldlee-» ningen, strijdig met de wet, het doel baarblij-» kelijk, om over groote geldsommen oppermagtig » te beschikken."

Toen in 1828 bij de eerste voordragt der tienjarige begrooting over 1830 enz. de renten der, op-

op het grootboek ingeschrevene, schuld wierden uitgetrokken op................ *f* 19,500-000-00
makende in kapitaal 780 millioenen; en deze schuld voor de tienjarige begrooting van 1820 slechts was gesteld geweest op.. - 15,650-000-00

zoude de vermeerdering bedragen *f* 3,850-000-00

Tot inlichting van dat gewigtig punt wierd alleenlijk gezegd, » dat, hoezeer het accres der » *renten* van den Staat gedurende het vroeger » tijdvak met omtrent *vier en een half millioenen* » *guldens* ten gevolge der gedane leningen ver- » meerderd is, echter die renten op dit respect » slechts met *f* 19,500,000-00 en dus met eene » verhooging van slechts *f* 3,850,000-00 zijn uit- » getrokken." — De zevende afdeeling had, tot meerdere wettiging, daar op gevraagd *geverifieerde* Staten, behelzende de bijzondere aanwijzing van vermeerderingen en verminderingen in het tienjarig tijdvak wegens de ingeschrevene rente-gevende schuld, en tevens wegens de andere rentegevende schuld, welke door het Amortisatie-Sijndicaat *wettiglijk* ten laste van het Rijk konde worden gebragt, na aftrek der inkomsten, welke het Sijndicaat der Nederlanden en het Amortisatie-Sijndicaat, als opcenten van 's Rijks-lasten, hadden genoten. Zij verlangde verders de behoorlijke opgaven van het Amortisatie-Sijndicaat.

In plaats van geverifieerde Staten, hebben de Staten Generaal slechts ontvangen eene tabelle, waar uit de stand van de Nationale werkelijke rente

rente-gevende en uitgestelde schuld op den 15 Januarij 1829 zoude blijken. Op die staat wierd gebragt, als bestaande

	Werkelijke schuld.	Doende rente.
	784,610,680 69	19,615,267 02
Er wierd voorgesteld om te vernietigen. . . . verkregen uit het, jaarlijks *door het Rijk* geleverd, fonds.	14,000,000 69	350,000 00
	770,610,680 69	19,265,267 02
en bij het overblijvende wierd gevoegd voor nog te doene inschrijvingen van oude gevestigde schulden in de Zuidelijke Provincien, en van den Nederlandschen achterstand, na verevening, doch nu reeds bij *raming* gesteld op	9,389,319 31	234,732 98
Waar door deze schuld de gestelde hoogte bereikte van	780,000,000 00	19,500,000 00

Het gebleek uit den gemelden staat, dat het doel was, om de, in het ten einde loopend tienjarig tijdvak, opgelegde schulden, en nog geopende credieten onder de vaste staatsschulden te brengen, en eene *schijnbare* vermindering van uitgaven te hebben, door de fondsen, tot aflossing dier schulden bestemd, terug te houden en in te trekken. Het betoog daar van heeft uitgewerkt, dat de *renten* daar van, ten bedrage van *f* 4,191, 750,00 van de latere voordragt der tienjarige begrooting zijn afgenomen, en na aftrek

van

van de *f* 350,000 00 voor de uit een bijzonder fonds vernietigde 14 millioenen overgebragt op de jaarlijksche begrooting; zoo dat op de tienjarige begrooting deswege thans voorkomt *f* 15,658,250 00 maar het vorige stelsel van *aflossing of liever vernietiging* is achterwege gebleven sedert 1824.

De gevraagde staat van de schuld, welke het Amortisatie-Sijndicaat wettiglijk ten laste van het Rijk konde brengen, is niet ingeleverd, de door die instelling ingeleverde staat behelsde eene vermengde en zeer duistere opgave, en leverde geenszins zekere uitkomsten van de onderscheidene handelingen, voor de bijzondere opgelegde taken van beheer; het geen verlangd was, en verwacht moest worden.

De zevende afdeeling van October 1828 stemde alzoo geenszins in met het Ministerieel antwoord omtrent den gang van zaken in het afloopend tijdvak, dat men *op het betreden spoor rustig konde voortgaan.* In tegendeel beschouwde de Afdeeling het als eene volstrekte behoefte » om » door dadelijke maatregelen tot besparingen » eenige schreden voorwaards te doen, en alzoo » door van stonden aan werkende middelen » verademing te verschaffen, middelen, welke » niet slechts verzachten, maar genezen, welke » niet de wonden bedekken, maar de gebreken » wegnemen en den Staat, zonder verdere ver- » achtering, staande houden, opbeuren en beves- » tigen." —

Mijne

Mijne overtuiging wegens den ongelukkigen gang van zaken in het beheer van het Amortisatie-Sijndicaat, deed mij in de laatste bijdrage zeggen in de § 97. » Ik zoude schier op het » Amortisatie-Sijndicaat toepassen, het geen Cato » in den Raad van Rome tegen Carthago » aanvoerde. Waarschijnlijk zoude de uitkomst » daar van niet zoo veel nadeel voor dezen staat » opleveren, als staatkundigen uit den val van » Carthago voor Rome hebben berekend. Want » ik houde mij overtuigd, dat men door de han- » delingen, welke in de laatste tijden hebben » plaats gehad, den Staat in eenen steeds ver- » achterenden financieelen stand ziet vervallen, » niet tegenstaande aanzienlijke lasten en bij- » dragen tot schuldvermindering."

Ik voegde er bij in het begin van § 98. » Ik wil evenwel nog niet wanhopen. Ik wensch » ook niet de vernietiging van het Amortisatie- » Sijndicaat; de naam is zeer onverschillig: ik » verlang de duidelijke bepaling van deszelfs magt » en vermogen binnen de grenzen, welke, mijns » oordeels, de Grondwet en het waar Staats- » belang afteekenen. Ik wensch eene instelling, » meer eenvoudig, min kostbaar, en werkzaam » voor de duurzaamheid en het geluk van den » Staat." —

(16) Middelen tot verbetering en herstel.

In het algemeen heb ik bij herhaling bestreden het duistere en kunstmatige, en voorgestaan het

het *eenvoudige en duidelijke met openbaarmaking.* Verders heb ik beweerd, dat *orde* eene voorname grondslag was van wezenlijke bezuiniging.

Ik heb verders als bijzondere middelen aangegeven.

1°. Het intrekken van het geopend crediet aan het Amortisatie-Sijndicaat tot het verder in omloop brengen der werkelijke schuld van het grootboek, welke volgens opgave, vermeld in § 84 van mijne laatste bijdrage, zoude uitkomen op 87 millioenen.

2°. Het aanbrengen van de renten der restant schulden volgens de in het afloopend tijdvak rijkswege gedane geldleeningen op het grootboek, zoo verre dezelve in omloop zijn gebragt, geraamd in § 83 op 83,982,000-00.

3°. Eene verevening van de ontvangsten en uitgaven, welke het Amortisatie-Sijndicaat wettiglijk voor 's Rijks-schatkist heeft gehad en gedaan, § 84, 85, 86 enz.

4°. Het aanbrengen van *alle* schulden van het Rijk op de begrootingen, en het uittrekken der daar voor verschuldigde renten.

5°. De verandering van de kapitaal vorming van de nader uit te lotene kansbilletten met uitgestelde schuld, in te schrijven voor elk kansbillet, met daar bij behoorende uitgestelde schuld, als een rentegevend kapitaal, niet van duizend gul-

guldens rentende $2^1/_2$ ten honderd, maar van vijfhonderd guldens rentende 5 ten honderd, § 63. Misschien zouden de groote gebeurtenissen, welke vele krachtige middelen tot opbeuring van den Staat vorderen, die verandering kunnen bespoedigen en uitbreiden, door de geheele schuld, zoo verre dezelve ten laste der vereenigde Nederlanden, uit het algemeen grootboek, in een bijzonder grootboek zullen worden overgebragt, naar het rentebedrag van 5 ten honderd tot nominaal kapitaal te vormen.

Ik heb dit onderwerp breder in de meergemelde bijdrage behandeld, en zal een overzigt van de Staats-schulden en pensioenen, als eene bijlage onder B. hier bijvoegen, waar na ik onder C. zal laten volgen een plan van verbetering der jaarlijksche begrootingen wegens des Rijks schulden, door mij, aan de vierde Afdeeling der tweede kamer van de Staten Generaal voor October 1829, medegedeeld, en ten verzoeke dier Afdeeling door mij overgelegd, bij het procesverbaal der begrootings-wetten.

Ik zal hier nog plaatsen het slot mijner rede over de financieele wetten in de openbare zitting van den 18 December 1829, doch alvorens eene en andere omstandigheden tot opheldering melden.

In een gesprek met een' man van grooten invloed, zeide deze, dat hij eenen brief van een voornaam handels-kantoor uit Amsterdam had ontvangen, waar in geschreven was 1°. dat men

men het met mijne stellingen niet eens was, 2°. dat mijne plans van bijzondere administratie en verantwoording onuitvoerlijk waren, en 3°. dat ik zeer onvoorzigtig had gehandeld met in dien tijd zoodanige bijdrage mede te deelen. Ik antwoordde daar op 1°. dat het verschil van gevoelens van dat kantoor en mij wel mogelijk was, 2°. dat ik over het boekhouden van een handels-kantoor niet zoude spreken, hoewel ik geloofde, dat mijne stelling daar wel uitvoerlijk was; maar dat die bewerking in eene Staatshuishouding uitvoerlijk, en, in het gegeven geval, volgens de wetten noodig was. 3°. Dat ik gevoel had van de ongunstige tijdsomstandigheden, dat ik daarom met veel behoedzaamheid had geschreven, en in de aanspraak aan mijne medeleden had gezegd, op sommige plaatsen *mogelijk niet duidelijk genoeg de zaken ontwikkeld* te hebben, maar dat ik bij de regeling der financien voor eenen langeren tijd beschouwd had de mededeeling *of toen of nooit.*

Men heeft mij meermalen, en somwijlen met hevigheid, aangesproken, en voorgehouden, dat ik door tegen de financieele wetten te stemmen mede verantwoordelijk was voor de verwarring en andere schadelijke gevolgen, welke daar uit konden voortvloeijen. Ik antwoordde, dat ik naar mijne overtuiging zoude handelen, en voegde er wel eens gemelijk bij, dat ik zoo wel schuwde eene uiterende ziekte als eene brandende koorts.

Ik sprak nog, bij de openbare raadpleging over de financieele wetten, met een der leden uit de Waalsche Provincien, wiens bedaardheid, rondborstigheid en oordeel mij een meer bijzonder vertrouwen hadden ingeboezemd, over de ongelukkige spanning en verbittering; en wij dachten beide, dat met eene dadelijke verlichting van lasten, en eene daar mede gepaarde bezuiniging, en met bepaalde uitzigten op meer gunstige uitkomsten door verbetering van het beheer, en door eene duidelijke en openlijke verantwoording, waarschijnlijk velen zouden worden gerust gesteld, en anderen zouden zwijgen. Indien wij aandachtig gadeslaan, het geen wij om ons heen zien gebeuren; zullen wij dan niet veel malen ontdekken, dat twist en onrust zich openbaren, waar gebrek van orde en verachtering van zaken vertrouwen en moed onderdrukken?

Deze en meerdere ontmoetingen en voorvallen deden mij met veel gevoel het volgende tot slot mijner rede uitspreken.

» Ik let thans niet op eene meerdere of mindere uitgave van een of twee millioenen guldens. Ik zoude zelfs in de gegevene omstandigheden kunnen toestemmen, om *eene bepaalde hoeveelheid millioenen guldens* als rijks-schuld aan te nemen; maar ik mag bij het tegenwoordig onderwerp niet uit het oog verliezen, het geen ik als noodzakelijke en grondwettige beginselen van eene goede regeling van 's Rijks Financien beschouw. Dit is mijn gezigtspunt bij de intrede

van

van een nieuw tienjarig tijdvak. Ik stoor mij niet aan zachte verwijtingen van onvoorzigtigheid, daar ik met ijver naar de waarheid heb gezocht. Ik deinze niet terug voor vertoonde schrikbeelden, noch late na, zoo lang ik in openbare betrekkingen ben, mijne gevoelens te uiten overeenkomstig met die beginselen, welken ik na ernstig onderzoek voor de groote belangen van mijn Vaderland noodig acht. Ik ontruste mij niet door aantijgingen van verantwoordelijkheid wegens mogelijke gevallen, welke noch met mijne bedoelingen, noch met mijne daden in verband staan; en ik zal met kalme bedaardheid, steunende op een goed geweten, de uitkomst van alles kunnen afwachten." —

» Ik moet nogtans niet verbergen, dat wij hagchelijke oogenblikken beleven. Wij behoeven tot zeer verwijderde tijden niet op te klimmen, om ons voor te stellen, onheilen, welken geestelijkheid en hooge adel onder meer dan eene regering berokkend hebben; hoe zij de verwijderde oorzaak zijn geweest van het ongeluk eens goeden maar zwakken Konings, welke zich niet wist aan te sluiten aan bedaarde en welmeenende raadgevers. Het is waar, zij hebben daar voor op eene zeer gevoelige wijze geboet, want het kwaad loont zijn meester; maar ook het ongeluk breidt zich verder uit. Actie en reactie moeten elkander opvolgen, en vergezellen somwijlen elkander: Zij, die orde en verbetering willen, zijn altijd vijanden van actie en reactie. Vorsten en volken hebben

ben ondervonden, dat de eerste stappen klein zijn, doch veelmalen groote en geweldige gevolgen hadden; dat de maatschappelijke belangen daar aan opgeofferd wierden, en veel der natuurlijke krachten verloren ging."

» God behoede het Vaderland en den Koning!"

Ik zal over het geen daar na gebeurde, op deze plaats niet spreken.

(17) Een Fransch schrijver geeft over zijne landgenooten deze getuigenis: » la France est de » sa nature très gouvernante et par consequent » très gouvernée." Dit sijstema van albeschikking stond ook in verband met het Fransche despotisme en wantrouwend beheer. Men is nogtans in Frankrijk over het algemeen niet voor zoodanige centralisatie. MONTESQUIEU zeide reeds in den geest der wetten VI. Boek, 1e Hoofdstuk (volgens HOOLA VAN NOOTEN) » dat een despotiek Vorst op geene bijzonderheden zijne aandacht kan vestigen, de zaken moeten bij hem eenen algemeenen loop hebben; hij regeert volgens eenen volstrekten wil, die overal dezelfde is, alles wordt onder zijne voeten effen." — SAIJ zegt in zijn cours complet de l'économie politique pratique t. II. p. 303. » La centralisation » de l'autorité administrative en France est, ce qu'il » y a de plus contraire aux règles de l'économie. » — La direction génerale et le corps royal du » genie des ponts et chaussées sont en France, ce » qu'il y a de plus contraire aux ponts et chaus- » sées."

» sées." Zonderling is het, dat deze laatste zinsnede zoo veel overeenkomst heeft, met de menigvuldige klagten over de algemeene directie van den Waterstaat in deze landen. Ik herinnerde wel eens aan eenen hoofd-administrateur de klagten over de groote kosten en bezwaren van aangelegde werken. Hij zeide dan eenigzins ligtzinnig, wij zien op het nut, de Heeren moeten voor het geld zorgen. Maar dan beantwoordde ik hem: alles is betrekkelijk, het nuttige wijst de voordeelen aan, en de kosten met de bezwarende gevolgen zijn het nadeelige. Door dit tegen over elkander te stellen en te berekenen, zal men de ware slotsom vinden; en dan moet men vooral geene groote misrekeningen maken, door veel te lage ramingen van kosten, waar door de werken eenige aanprijzing hebben. — Volgens geruchten zoude dit laatste van toepassing zijn geweest in de uitgaven voor het kanaal langs de Zederik van Gornichem naar Vianen, en in de uitgaven van het gelukkig gestuite plan van de afdamming van het IJ.

(18) Dewijl eene nieuwe staat weder wordt opgerigt, zal de grondwet, voor het Koningrijk der Nederlanden gemaakt, behooren geacht te worden door de ontbinding van dat Koningrijk te zijn vervallen. Gelijk het onvoorzigtiglijk veranderen van eene bestaande grondwet schadelijk is; zoo zoude het wijzigen van eene, voor eene ontbondene maatschappij opgerigte, grondwet nadeelig kunnen zijn door vooroordeelen en on-

 ge-

gelukkige toepassingen. Het goede en bruikbare kan worden overgenomen. Alles trekt dan meer bijzonder de aandacht.

(19) Art. 146 van de grondwet voor het Koningrijk der Nederlanden verleent het beheer over de huishouding en inwendige orde aan de Provinciale Staten; en de Koning kan alleenlijk de ten uitvoerlegging van reglementen en ordonnantien van algemeen provinciaal belang voorkomen, door aan de reglementen enz. de goedkeuring te onthouden. Deze tusschenkomst strekt, mijns oordeels, om te beletten, dat iets geschiedde, en dus geenszins, om te bevelen, dat iets naar een gegeven voorschrift geschiedde. In art. 149 is aan den Koning het vermogen toegekend, om de besluiten der Staten, die met de algemeene wetten of het algemeen belang strijdig mogten zijn, te schorssen en buiten effect te stellen. Deze stelling is noodig; maar het zal misschien niet noodeloos zijn, hier bij eenige vormen te bepalen, als waarborgen, dat de Vorst niet verrast worde ten nadeele van het goed regt, en van de eer der Provinciale Staten. Zoude het niet nuttig kunnen zijn, dat het besluit tot het buiten werking stellen behoorde te behelzen beweegredenen, en genomen te zijn, de Raad van State gehoord? Zoude de schorssing niet voor eenen bepaalden tijd behooren te geschieden? Zoude de schorsing, door eenen Gouverneur gedaan, niet moeten vervallen, wanneer binnen eenen korten termijn die schorsing door een Konink-

ninklijk besluit niet zoude worden overgenomen. Zoodanige en meerdere waarborgen handhaven op den duur het aanzien van den Vorst, en de vrijheid der administratieve autoreiten, en geven aan dezen de veerkracht, om ten nutte hunner onderhoorigen te werken.

Het opleggen van belastingen, schulden en bezwaren, daar toe leidende, het aanleggen van werken, geheel of gedeeltelijk ten laste van Provincien komende, zoude behooren te worden vooraf gegaan door toestemmende besluiten der Provinciale Staten, voorbehoudens voorzieningen in gevallen van dringende noodzakelijkheid door Gedeputeerde Staten. Hiertoe zouden vele artikelen der grondwet eene oplettende beschouwing verdienen.

Leert niet de ondervinding, dat kleine huishoudingen, welken men behoorlijk kan overzien, voordeeligst worden bestuurd? Dit is in den aard der zaken gelegen, vooral wanneer het bestuur is in handen van zoodanigen, welke voor de huishoudelijke uitgaven mede moeten bijdragen, met hunne medeschatpligtigen veelmalen in aanraking komen, en door dezen tot hunne betrekkingen en werkzaamheden worden gekozen.

Zouden de verordeningen omtrent de begraafplaatsen, en daar mede in verband gebragte zaken wel zijn tot stand gekomen, indien men de behartiging der plaatselijke belangen aan de Gemeente-besturen had gelaten? dewijl aan de

breed uitgemetene nadeelen met vele redenen zoo zeer getwijfeld wordt; dewijl op vele plaatsen in de uitvoering groote hinderpalen voorkomen, zware kosten veroorzaakt worden, en de algemeene denkbeelden daar in veel meer nadeel dan voordeel berekenen.

Zoude het aanleggen van *Straatwegen*, waar het vervoeren en reizen te water door de menigvuldige vaarten zoo gemakkelijk is, in onderscheidene oorden wel zoo verre gevorderd zijn? Zoude het gemakkelijk maken en aanmoedigen van reizen en trekken een zoo groot overwigtig voordeel hebben? Zouden de voordeelen van Straatwegen wel zoo groot zijn, als men zich daar van heeft voorgesteld? dit laatste zal moeijelijk te beantwoorden zijn, zoo lang het Amortisatie-Sijndicaat met het beheer belast zal zijn, en de daden van die instelling met eenen dichten sluijer zijn bedekt.

Waarom moet nog naar het voorbeeld der Fransche heerschappij in de begrootingen der Gemeenten voorkomen het artikel *twee percent van de Gemeente-inkomsten ter beschikking van het Gouvernement*. Men zal zeggen, dat de Gouvernements beschikking daar over behoort te zijn ten behoeve van de Gemeente. Het zoude nogtans beter zijn, dat artikel niet te plaatsen, de Gemeente-lasten zouden daar door worden verminderd, en de Gemeente-raden behooren zelve te ramen, waar voor uitgaven moeten worden

den gedaan. Volgens berigten zoude die Fransche beschikking nog meer bezwarend zijn geworden in latere tijden; dewijl de Fransche verordeningen bepaalden, dat die somme als een vrij beschikbaar fonds voor de Gemeente zoude zijn, indien binnen een kort tijdsbestek door het Gouvernement daar over niet was beschikt, en nu het vermogen, van daar over te beschikken, aan geene tijdsbepaling is verbonden.

Waarom moeten de besturen bij metselwerken zich bedienen van een zoogenaamd kunst-ciment, tegen welk fabrikaat iets meer dan een verachtelijk vooroordeel bestaat? Dat aan een uitvinder van een fabrikaat een octrooij worde verleend, om gedurende een zeker getal jaren alleen dat fabrikaat te mogen verkoopen, kan misschien nuttig zijn, hoewel het gevoelen daarover niet volkomen eenstemmig is; maar om aan een fabriek eene gunst toe te staan, waar door administratien verpligt worden van die fabriek waren te nemen, heeft eene verdere strekking. De leden van administratien behooren hier in vrij te kunnen handelen, zoo als zij voor de geadministreerden nuttigst zullen vinden. Het is ergerlijk genoodzaakt te worden eene bouwstof te gebruiken tegen eigene overtuiging, en hoedanige zelfs eene Hof-Commissie niet voor metselwerk aan een Koninklijk paleis wil doen bezigen.

Men zegge niet, dat de Gemeente-Besturen of Provinciale Staten de belangen hunner onderhoo-

rigen zullen verwaarloozen. Dit konde de taal zijn van een albeschikkend en wantrouwend Fransch bestuur. Naar mate de besturen meerdere vrijheid in hunne handelingen hebben, kunnen zij zich minder achter eene hoogere magt verschuilen, en worden meer verantwoordelijk. Deze toestand spoort den ijver aan, en geeft veerkracht. Zij zullen zorgvuldig de voor- en nadeelen wikken en wegen, en aan den eenen kant de noodzakelijke of baarblijkelijk nuttige uitgaven niet ontzien, doch aan den anderen kant spaarzaamheid uitoefenen, wetende dat zij rentemeesters zijn van hunne mede-schatpligtigen.

Ik sprak van *verantwoordelijkheid*, deze behoort aan de bedrijven verbonden te zijn. Daar toe wordt vereischt, dat iemand met kennisse van zaken werke, dat is, wete, of volgens behoorlijke regels van toerekening behoore te weten, waar in, waar over en waar toe hij beschikt. Maar een albeheerend centraal bestuur moet door veler oogen zien, en trapswijze inlichtingen vragen, waar bij plaatselijk of bijzonder eigenbelang of andere onzuivere drijfveren eenen beslissenden invloed kunnen uitoefenen. Het algemeen menschelijk gebrek wordt alzoo vermenigvuldigd; velerlei zijdelingsche werkingen kunnen de dwalingen bevorderen, en de verantwoordelijkheid is moeijelijk toe te passen.

Daar en boven is het zeker, dat bij onderhoud en herstel van werken en allerlei voorzieningen, eene

eene spoedige tusschenkomst zeer voordeelig is. Hoe langzaam beweegt zich het groote rad, het welk door vele andere kleinere raden geleidelijk moet werken? Menigerlei werk of herstel wordt bij tijdsverloop met verhoogde kosten bezwaard.

Het zoude nogtans gevaarlijk zijn, om inrigtingen of ontwerpen van werken, welke ten laste van den algemeenen Staat komen en blijven, door lagere meer plaatselijke autoriteiten te doen daarstellen en uitvoeren. Ook hier leert de ondervinding, dat naar mate het eigen geldelijk belang in een gegeven geval geringer is, niet zelden de behartiging van veler belang verflaauwt. Dit zoude kunnen leiden tot het beginsel, om voorbehoudens hooger toezigt het beheeer en bestuur van vele zaken voor meer-plaatselijke rekening te smaldeelen. Eenvoudigheid, meerdere spoed en meer belangstellend toezigt voeren in ware bezuiniging.

Over het algemeen mag men stellen, dat het hoofdbestuur zich meer uitsluitend met de belangen, welke regelregt den staat betreffen, behoore te bemoeijen, en daar op de voorname aandacht te vestigen, en alleenlijk, door gepaste middelen, een waakzaam oog te houden op de regeling en het bestuur van gewestelijke en plaatselijke belangen. Groote ligchamen, welke zich meester maken van voorname takken van handel en bedrijf, of het bestaan van de bijzondere leden der maat-

maatschappij en vooral der nijvere klassen, belemmeren en verstoren, zijn verderfelijk voor de algemeene welvaart.

Het Gouvernement onthoude zich van de nijverheid te willen besturen. De aanmoediging door medewerking en ondersteuning moge in enkele gevallen nuttig zijn; de voorname behoefte is vrijheid, want deze bevordert bij verstands-ontwikkeling de nijverheid; de nijverheid verspreidt welvaart, en de welvaart is de bron van tevredenheid, orde en het geluk der maatschappij.

(20) Hier viel meermalen de aandacht op besluiten en decisien van departementen van algemeen bestuur en van derzelver onderhoorigen. Wanneer aanschrijvingen plaats vinden, welke men op de leden der maatschappij wil doen toepassen, en, zoo verre het te pas zoude kunnen komen, voor dezen verbindende beschouwt, zouden dezelve ten minste zich stiptelijk behooren te beroepen op het artikel der wet of der Koninklijke reglementen; en, in gevallen van twijfel, is het voorzigtig eene hoogere tusschenkomst in te roepen.

(21) Ik herinner mij, dat in onderscheidene oorden van ons Vaderland, bij het raadplegen over de nieuwe reglementen, onderscheidene bedenkingen zijn gemaakt tegen de overgezondene modellen. Het is bekend: hoe vervolgens de raadpleging daar over is bestuurd, en welke de uit-

uitslag is geweest; In zekere aangenomene beginselen hebben velen geene bevrediging gevonden. Van onderscheidene zijden zijn mij uit Friesland grieven en wenschen medegedeeld. Ik zal dezelven niet aanvoeren, als zijnde meer provinciaal. Ik zal alleenlijk zeggen, dat aan den eenen kant onderscheidene zaken eenige wijziging zouden kunnen bekomen tot meerder gerijf der ingezetenen of naar den volksgeest, en dat aan den anderen kant de regten van eigendom, fondsen en beheer geene inbreuk door magtspreuken behooren te lijden.

(22) Bij de raadpleging over de voordragt van wet tot het verleenen van nieuwe pensioenen en wachtgelden in Junij 1824 heb ik deze stellingen voorgebragt.

1°. Ambten en bedieningen zijn niet beneficien en gunsten, maar diensten aan de maatschappij te bewijzen tegen edelmoedige schadeloosstelling, voor tijdsverzuim tot het waarnemen van bijzondere belangen.

2°. De meeste ambten en bedieningen worden niet ongezocht opgedragen; maar door onderscheidene middelen en dringende verzoeken verkregen.

3°. De wisselvalligheid van zaken, vooral gedurende een derde van eene eeuw, heeft de onbestendigheid van ambten en bedieningen voldingend aan den dag gelegd.

4°. Allen, die ambten of bedieningen zoeken, onderwerpen zich willens en wetens aan die wisselvalligheid.

5°. Het

5°. Het jagen naar ambten en bedieningen is een maatschappelijk kwaad, en moet, zoo min mogelijk, worden aangemoedigd, om voortaan *sine curis* te leven.

Ik zal hier nog aanvoeren het gezegde van Say in zijn cours complet de l'économie politiqe pratique. » Des consommateurs de ce, que les autres » ont la peine de produire, sont ces gens, qui » sont retribués pour des fonctions inutiles, ces » pensionnaires, engraissés des faveurs du gouver- » nement." —

(23) Het werktuigelijk leeren der letters, klanken, woorden, uitdrukkingen van zaken en bedrijven oefent het geheugen, waar voor de kinderen, meer tot zinnelijke denkbeelden bepaald, vele geschiktheid hebben. Dewijl de te sterke spanning van het geheugens-vermogen reeds voor het ligchamelijk bestaan schadelijk is; moet de ontijdige en overdrevene ontwikkeling van het oordeels-vermogen in eene dubbelde rede nadeelig werken: Want het oordeel, eene hoogere graad der verstands-vermogens zijnde, moet alzoo de uitbreiding en bevestiging van het geheugen belemmeren. Er was daarom reeds een spreekwoord in oude tijden, *vroeg rijp*, *vroeg rot*, en menigmalen is het zeer vroegtijdig afsterven van de uitnemendste vernuften tot staving van dit spreekwoord bijgebragt.

(24) Ik heb wel gelezen en gehoord, dat men, om met vrucht te lezen, tweemalen moet

lezen;

lezen; de eerste maal, om zich, zoo veel mogelijk met de denkbeelden van den schrijver bekend te maken, en zich in diens stand te plaatsen in betrekking tot personen en heerschende denkbeelden, en de tweede maal, om het eigen oordeel over het gelezene geleidelijk te doen werken. Ik beken deze oude les komt weinig overeen met de vlugheid en voortvarendheid van den tegenwoordigen tijd.

(25) Het is even ongerijmd, om geschriften, welke voor het ontdekken van het nieuw zonnenstelsel en andere wetenschappelijke voorwerpen en van zedekundige beginselen, zijn verschenen, te verwerpen, om dat daar in stellingen voorkomen naar de denkbeelden der menschen van die tijden, waar voor dezelve geschreven zijn; als het daar na ongerijmd was, om hen, welke die nieuwe uitvindingen aan het licht bragten en bewezen, als ketters, tovenaars, enz. te vervolgen. Het is even verkeerd als sceptici aan alles te twijfelen, als aan nieuwe idealen eene volkomene waarheid en wezenlijkheid te hechten.

(26) Het is iets anders, om de kinders van zekere standen in de maatschappij uit te sluiten van uitgebreidere wetenschappelijke kennis; en het is iets anders het onderwijs naar de behoeften der standen op eene menschkundige wijze te regelen. Behalve het algemeen onderwijs in eenvoudige zedelijke en maatschappelijke pligten, behoort het onderwijs in lezen, schrijven en een-

vou-

voudige rekenkunde, zoo veel mogelijk, aan allen verleend te worden; en daar, waar bijzondere vlugheid en vatbaarheid zich bij de lagere standen vertoont, behoort het uitgebreider onderwijs ook, naar plaatselijke omstandigheden, verschaft te worden, doch met onderscheiding. Want gelijk een weinig oppervlakkige wijsgeerige kunde gevaarlijk wordt geacht, zoo is ook oppervlakkige en gebrekkige kennis voor vele zaken nadeelig. Het is niet onopgemerkt gebleven, dat kinders, overladen met velerlei oppervlakkige kennis, en deze uitkramende, door min kundigen en min doorzigtigen met opgetogenheid worden aangezien en behandeld. Waanwijsheid, hoogmoed en zelfsverheffing veroorzaken ontevredenheid over den lageren stand. Men haakt naar hoogeren staat, en breidt de behoeften uit. Overdrevene eerzucht en kunstmatige ongenoegzaamheid leiden tot gemor en klagten. Werkzaamheid in den stillen huisselijken kring wordt vervangen door openbare bijeenkomsten, waar somwijlen door onbevoegden, en doorgaans ontijdig, de staatkunde behandeld wordt. Ik wil niet instemmen met den schrijver van de tablettes Napolitaines zeggende. » L'invention des cafés est fort utile aux gou» vernemens, car rien ne favorise autant l'oisivité » et l'eloignement de l'étude. Il existe un rap» port très grand peutêtre entre la decadence » d'un peuple, et le besoin, qu'il a de ces sortes » d'établissement." — Indien de koffijhuizen en plaatsen van openbare bijeenkomsten slechts een gedeelte van het voorgestelde nadeel opleveren:

zoude

zoude een gouvernement, het geen in algemeene nijverheid den bron van staatsgeluk zoekt, zoodanige instellingen geenszins begunstigen.

(27) In het annuaire historique universel pour 1824 par C. L. Lezur wordt gezegd: Les Pays-» bas marchent incessamment vers une sage li-» berté." In een boek, getiteld les Souverains de l'Europe en 1828, wordt van den Koning gezegd: » Le sage monarque des Pays-bas n'a rien négligé » de ce, qui peut former l'education religieuse, » politique et morale de l'heureuse nation, qu'il » gouverne. L'instruction primaire a été organisée » d'après le système adopté pour la Hollande, et » dont M. M. Noel et Cuvier rendirent en » 1810 un compte si favorable à l'empereur Na-» poleon." In een ander geschrift wordt het Koningrijk der Nederlanden beschouwd als » n'ayant, *qu'un pas* à faire pour être le plus » heureux état de l'Europe" en die eenige verbetering was volgens den schrijver te wenschen in het financieel beheer, op dat de vrije lucht, welke men inademt, minder kostbaar mogte zijn.

(28) Ik zeg dit geenszins, om de hevige verlichters te regtvaardigen, veel min, om hunne dwaasheden en wanbedrijven te verschoonen; maar om de tegenpartije aan te wijzen, dat hare buitensporigheid en ondeugd alzoo vergolden en beloond worden. In tegendeel ben ik van gevoelen, dat zij, die zich zoo verre boven anderen in verlichting en vaderlandsliefde willen verheffen,

zich minder aan de driften behooren te onderwerpen, en door nederigheid, ingetogenheid en menschenliefde hunnen hoogeren graad van beschaving en verlichting behooren te staven; dewijl zij, anders werkende, hunne tegenpartije ten nadeele van den Staat wapenen.

(29) Volgens de nieuwspapieren heeft de partij van den beruchten abt La Mennais in Frankrijk openlijk verklaard, veel tot den tegenwoordigen stand der Belgische zaken te hebben medegewerkt. Mogelijk staat het verblijf van eenen Ierschen geestelijke in Belgien, zoo ik meen in het najaar van 1828, ook daar mede in verband.

(30) De liberalen spotteden met hen, die het werken van het Jesuitisme in de Belgische woelingen meenden te vinden. Vooral sprak daarover op eenen spottenden toon een man, wiens karakter zeer moeijelijk zal zijn te doorgronden, welke in de Roomsche aangelegenheden grootelijks is betrokken geweest, een soort van apologie of lofrede voor den Belgischen adel heeft uitgesproken, en thans eenen zeer merkwaardigen rol in de Belgische zaken speelt.

Mogelijk zullen de Belgische liberalen zich de openlijke waarschuwingen en carricatuur-platen thans herinneren. Zij hebben zeker bij het maken van de Unie niet gedacht aan de Spaansche liberalen, welke wegens de unie met geestelijken eene zoo droevige ondervinding hadden, en daarna

na in Belgien door de milde beginselen Konings eene veilige verblijfplaats genoten; [redacted] over sommigen hunner zich wel eens regt hartelijk verklaarden.

Misschien zullen zij met aandacht de taal van den Baron DE ROBIANO in het congres te Brussel hebben gehoord, toen deze, volgens de nieuwspapieren, in de laatste helft van December 1830, de volgende groote woorden uitsprak, „dat de Ultramontanen in Belgien de sterksten „zijn, en zullen blijven; dat zij aldaar en elders „nog sterker zullen worden, en dat hunne voormalige bondgenooten de liberalen zich zullen „genoopt vinden, om zich onder hunne vanen te „scharen." In dit laatste geval zoude een Fransch *oorlog*-zuchtig man hen kunnen leeren, hoe zij deemoedig eene groote processie kunnen bijwonen."

(31) Bij het woord philantropie herinnere ik mij wel eens een geestig gevoelen van een schrijver, betrekkelijk de Societés philantropiques, „qu'elles font trop de phrases et très peu de „bien." De Franschman was in deze uitspraak misschien te levendig en streng.

(32) De Wet der Uitgaven aangenomen door 26 verworpen door 79.

De Wet der Middelen aangenomen door 19 verworpen door 85.

De Wet van het Amort. Sijndicaat aangenomen door 16 verworpen door 89.

 (33)

(33) Het verband zal blijken uit het gezegde van DE ROBIANO, in N°. 30, hier boven aangehaald.

(34) Dit deed mij in mijne aanspraak bij het mededeelen der laatste bijdrage op den 26 October 1829 zeggen: » Ik heb niet zelden ontdekt, dat men zich niet door fraaije woorden, » door hartstogtelijke uitdrukkingen en oproepingen moet laten wegslepen; dat men zich niet » door sluwe redeneringen van menschen, welke » iets anders in hun hart bewaren, iets anders » door hunne tong te voorschijn brengen, moet » laten leiden; dat bedaard overleg en herinnering aan vroegere lotgevallen ons steeds voorstellen de spreuk, *fide, sed cui, vide!* Heerschzucht van welken kant zij werke, welk mom » zij aanneme, is steeds er op uit, om dreigende » gevaren voor te stellen, onrust in de gemoederen aan te kweeken, driften op te wekken, » vijandschap te zaaijen, en om alzoo door het » *divide et impera* het heimelijk doel te bereiken. Wij kennen dat kwaad. Wij zullen ons » even min aan laatdunkendheid als aan achteloosheid overgeven. Wij zullen door eensgezindheid den laster verstommen, door kalme » redeneringen de eendragt meer en meer aankweeken, en de orde handhaven; ten einde » onverdeeld het waar geluk en den bloei van » onzen burgerstaat te bevorderen. Wij zullen » ons voor te verhevene bespiegelingen en voor » gevaarlijke kans-rekeningen wachten, telkens

» den

» den voet bij het stuk zetten, en alzoo aan » onze besluiten belangstelling en eerbied verbin- » den." Reeds vertoonden zich aan mij zeer moeijelijke omstandigheden, welke mij zouden kunnen verpligten, om mijn ontslag als Lid van de tweede kamer der Staten Generaal te nemen.

(35) De afloop dier zaak besliste over mijn volgend lot. Ik stelde nogtans de uitvoering uit tot paaschen, om dat ik het voorzitterschap in de tweede afdeeling van November 1829 wegens de voorgedragene wetten van het onderwijs en tegen de kwaadwilligheid wilde waarnemen. Ik deelde mijn besluit mede aan drie vrienden, welke het geheim getrouw hebben bewaard; en op den 7 April 1830 gaf ik kennis aan Zijne Majesteit den Koning, dat ik mijn ontslag nam als Lid van de tweede kamer der Staten Generaal, en verzocht tevens schriftelijk mijn ontslag uit den eed, in die betrekking gedaan. Ik zeide bij het eindigen van het voor mij belangrijk gesprek, dat ik Zijner Majesteits *getrouwe onderdaan* bleef.

(36) Hier toe behoort wel voornamelijk de wet betrekkelijk eene nieuwe geldleening van het Amortisatie-Sijndicaat, om in te trekken de schuldbrieven, rentende $4^1/_2$ ten honderd, door fondsen uit eene geldleening tegen $3^1/_2$ ten honderd.

Hollanders gaven mij te kennen, dat zij de voordragt afkeurden, om de verlaging van de

 renten

renten enz. Ik betuigde aan zoodanigen, dat een schuldenaar, in staat van in de daad tegen $3^{1}/_{2}$ ten honderd te leenen, ten einde eene schuld, loopende tegen $4^{1}/_{2}$ ten honderd af te lossen, daar toe niet alleen geregtigd, maar zelfs als een goed huisvader verpligt was; doch ik zeide, dat de voordragt om andere redenen voor mij onaannemelijk was. Ik vroeg, waarom zal het Amortisatie-Sijndicaat nu verlangen eene autorisatie van den Wetgever; om eene lening tegen $3^{1}/_{2}$ ten honderd te doen, en daar voor in te trekken eene schuld, rentende tegen $4^{1}/_{2}$ ten honderd volgens schuldbekentenissen van eene geldleening, tot welke het Amortisatie-Sijndicaat nimmer eene autorisatie van den Wetgever had gehad.

Ik voerde verders aan, dat hier weder eene zwendelarij zoude plaats hebben, door schuldbekentenissen van *honderd guldens* tegen de ontvangst van een veel kleinere somme uit te geven. Ik bleef zoodanige handelingen beschouwen als nadeelig en onteerende voor den Staat. Wat doch zoude men denken van een bijzonder persoon, welke voor de ontvangst van eene lagere somme schuldbekentenissen van eene hoogere somme teekende? met welken naam zoude men dan den schuldeischer bestempelen?

De speculateurs hebben eene overeenkomst geregeld, dat de schuldbekentenissen van *f* 100 - : tegen de ontvanst van slechts *f* 90 - : zouden

wor-

worden afgegeven met eene bepaalde aflossing. Ik zal van de woelingen en verdere beurs-operatien, teleurstellingen en klagten niet spreken. Ik blijf wenschen, dat de omstandigheden van ons Vaderland, onder anderen, ook dit goede mogen opleveren, dat het tegenwoordig nog bestaand Amortisatie-Sijndicaat, na het openleggen van de uitkomsten van deszelfs handelingen aan de belanghebbende gedeelten van het voormalig Koningrijk, en na behoorlijke verantwoording, geheel worde ontbonden; en dat eene nieuwe directie van Amortisatie, volgens eene duidelijke, en, zoo veel mogelijk, bepaalde instructie, op eene zeer eenvoudige en weinig kostbare wijze, het goede bevordere, en zich nimmer boven de voorschriften der wetten verheffe! —

BIJLAGEN.

A. Kleine ontwikkeling van het voorgedragen stelsel omtrent het afsluiten der dienstjaar-rekeningen van de gewone begrootingen en het eerste deel der buitengewone begrootingen.

1°. Zijne Majesteit de Koning regelt met de Staten Generaal, bij gemeen overleg, de *uitgaven* van het Rijk door gewone en buitengewone begrootingen, waarin de uitgaven naar de waarschijnlijkheid worden geraamd. Om de noodzakelijkheid of nuttigheid der voorwerpen van den eenen kant en de daarvoor geraamde sommen van den anderen kant met klare, onderscheidene en juiste denkbeelden te beoordelen en te bepalen, moeten de voorwerpen geleidelijk ontwikkeld en geklasseerd worden. Voor het bedrag der geraamde sommen moeten *de sommen* insgelijks bij raming bestemd, en bij derzelver ongenoegzaamheid, buitengewone hulpmiddelen daar bij gevoegd worden.

2°. Deze

2°. Deze begrootingen zijn ramingen. Gelijk voor het te kort der *wezenlijke behoeften* de inkomsten moeten worden verhoogd; zoo zullen ook de baten, te bovengaande de *wezenlijke uitgaven*, als geene bestemming hebbende, ter beschikking van volgende wetten moeten komen, zoodat de werkelijke baten en lasten met behoorlijke onderscheiding moeten worden uitgevonden, en definitivelijk worden bepaald.

3°. De algemeene rekenkamer, belast met het oppertoezigt wegens de verantwoording der ontvangsten en uitgaven van 's Rijks Schatkist, en daartoe aanhoudende de groote registers, — door het inzenden der bescheiden onderrigt, weet de sommen, waarvoor de comptabelen verantwoordelijk zijn, weet de stortingen, en kent de ontvangsten benevens de restant-baten. Dezelve weet volgens de begrootings-wetten, en de nadere daarop gegronde reglementen van Zijne Majesteit den Koning de voorwerpen en het bedrag der sommen, waarvoor de uitgaven kunnen worden toegestaan op de bijzondere artikelen, onderzoekt de aanvragen tot betaling op de aangewezene respecten, verevent dezelve na welbevinding, onderzoekt bij het inbrengen der staten van verantwoording de gedane betalingen, houdt register van de af en overschrijvingen van en op de artikelen onder hetzelfde hoofdstuk en van de afschrijvingen tot overschrijving op het fonds van onvoorziene behoeften, volgens Koninklijke besluiten, en is dus de autoriteit volgens de grond-

 wet

wet en de volgende wettelijke inrigtingen; om de rekeningen af te sluiten, en het bedrag der wezenlijke ontvangsten en uitgaven te verifieeren, als mede om het bedrag der restant-baten en schulden op daartoe ingediende staten van de Ministeriëele Departementen kenbaar te maken.

4°. Wanneer de onderscheidene verordeningen tot het aanzuiveren der rekeningen en tot alle mogelijke opruiming van achterstanden geregeld werken en gehandhaafd worden, en de opkomende hindernissen onverwijld worden uit den weg geruimd; dan zullen de hoofd-departementen van bestuur, mijns oordeels, in staat zijn, om voor den afloop van het tweede jaar na een gegeven dienstjaar zoo niet gaaf, ten minste bijna gaaf alles aantezuiveren en te doen regulariseren, en intezenden, 1e generale staten, ingerigt artikels-wijze naar de begrootingen, en houdende opgaven der sommen, waarop wegens elk artikel aanvragen van betaling zijn gedaan met de daarop gevolgde verevenening bij de Rekenkamer. 2e gecertificeerde staten van de nog loopende onverevende schulden, met opgave der redenen, waarom nog geene verevening deswege is gevraagd.

5°. Op die wijze zoude de rekening van een dienstjaar kunnen worden afgesloten in het begin van het derde jaar na den afloop van het dienstjaar, en zouden diensvolgens in dat jaar, bij het regelen der begrootingen van het vierde jaar, het batig saldo der afgeslotene rekening in een eerste hoofd-

hoofdstuk, en het bedrag der restant-baten in een tweede hoofdstuk onder de middelen, en het bedrag der volgens eenen opgemaakten staat onverevende schulden en lasten van het afgeslotene dienstjaar onder de uitgaven van het vierde jaar in een hoofdstuk, kunnen worden aangebragt.

6°. Men heeft hier tegen aangevoerd, dat het aangenomene sijstema eenvoudiger werkt. Ik erkenne, dat dit zich wel in den eersten opslag zoo voordoet; het levert op eene oogenblikkelijke gemakkelijke overgang, men schrijft de resten disponibel van de onderscheidene hoofdstukken van uitgave, maar over op dezelfde hoofdstukken van de volgende rekening als een vermeerderend crediet, en daarmede is de zaak afgedaan. Maar daar door vereenigt zich de administratie van dat latere jaar met alle vroegere jaren, en daar door is er eene meerdere ruimte voor uitgaven van elk dier jaren bereid, dan de wet toelaat. In het ander sijstema worden staten van de restant-baten en restant-schulden opgemaakt voor het verloop van het tweede jaar na het dienstjaar. Hier door is er meerdere aandrang tot aanzuivering, en het *maximum* van elken post der achterstallige schulden is bekend. De aanhouding en opsporing der retroacta wordt meer beperkt; alles vertoont zich in eene wel geordende schikking op eene kleinere oppervlakte, en zal in de gevolgen het werk gemakkelijker maken.

7°. Men

7°. Men heeft gezegd, dat, volgens het door mij aangenomen sijstema, de rekeningen van de dienstjaren moesten worden opengehouden. Ik verbeeldde mij, dat dit niet in mijn plan ligt. De dienstjaren worden definitivelijk afgesloten en het profijtelijk saldo, benevens de restanten, baten en lasten, wordt vervolgens door eene wet op een ander dienstjaar gebragt. Alleenlijk moeten de ontvangsten en uitgaven op de restant-baten en lasten gedurende het jaar der afsluiting voorlopig op registers worden gebragt, om, na het arresteren eener volgende begrooting, op deze te worden geaffecteerd. Doch deze restanten zullen bij eene geregelde aanzuivering niet van veel belang kunnen en moeten zijn. (1)

8°. Men

(1) Na dat de gecertificeerde staten, waarvan in § 4e onder 2e hiervoren gesproken is, op de vereischte wijze zullen zijn onderzocht, en deswege geheele of gedeeltelijke homologatie zal zijn verleend, zoude ook een restant-begrooting van het aftesluiten dienstjaar kunnen worden opgemaakt, door het uittrekken der sommen voor nog te doene gehomologeerde uitgaven op de daartoe betrekkelijke artikels en onderdeelen in den form der primitieve begrootingen, of, voor zoo verre deze ongenoegzaam mogten zijn, op andere onderdeelen van hetzelfde hoofdstuk, waartoe Zijne Majesteit de Koning door besluiten de overschrijving mogt hebben verleend.

Alzoo zouden de hoofd-departementen van algemeen bestuur, in het doen van aanvragen om betaling, he-

8°. Men zegt, dat ook door mijn aangenomen sijstema de diensten zullen worden vermengd. Ik erkenne dit onder de volgende bepaling; dat volgens het door de Thesaurie aangenomen sijstema eene vermenging plaats heeft zoo volstrekt, dat men daarna niet kan zien, welke nader aangebragte uitgaven tot vroegere, en welke tot de laatste dienstjaren behooren, en dat alzoo het bedrag der ingewilligde uitgaven van een dienstjaar zoude kunnen worden te buiten gegaan; waarentegen mijn aangenomen sijstema de diensten van den eersten oogenblik af uit elkander zet, en, voor en aleer de rekening van het laatste dienstjaar wordt afgesloten, het daar op over-

---

beperkt blijven; en de algemeene rekenkamer, na welbevinding der aanvragen, de betaling kunnen toestaan op die restant-begrooting in het derde jaar na het geeindigd dienstjaar. Alzoo zoude de rekening, wegens de in dat derde jaar gedane geregulariseerde betalingen kunnen worden toegerekend op het fonds, het welk op de inmiddels gearresteerde begrooting van het vierde jaar in een hoofdstuk, onder den titel van *restantlasten van het afgesloten dienstjaar* . . . . voorkomt. Dit zoude wegens de weinige overige uitgaven, zoo noodig van jaar tot jaar kunnen worden vervolgd tot den afloop van het vijfde jaar, wanneer, en dus voor de sluiting van het dienstjaar, waarop het fonds beschikbaar is overgebragt, de geheele uitgave met behoorlijke onderscheiding bekend zoude zijn.

Deze bewerking zal waarschijnlijk de meeste regelmatigheid en zekerheid opleveren.

overgebragt restant in baten en lasten van het vroegere dienstjaar kan en moet zijn aangezuiverd; dewijl dan zes jaren na dat vroegere dienstjaar verloopen zijn. Alles zal dus door zoodanige bepalingen duidelijk kunnen worden opgemaakt.

9°. Eindelijk zegt men, daar de uitgaven van onderscheidene hoofdstukken op den door mij voorgestelden voet in één hoofdstuk vereenigd worden, dat de magt van Zijne Majesteit den Koning tot overschrijving eene meerdere uitgebreidheid zal bekomen. Behalve dat ik daarin hier geen bezwaar zoude vinden; moet ik nogtans daar op aanmerken, dat de overgebragte resten geene groote sommen zullen uitmaken; dat de posten, daar onder gebragt, *objectivelijk* bepaald en zeker moeten zijn, en dat de daarnevens uitgetrokkene sommen wegens het *maximum*, waarvoor dezelve worden overgebragt, bekend zijn.

Ik zal hier bijvoegen eenige gevolgen, welke daaruit, mijns oordeels zullen, voortvloeijen.

1°. Die regeling zal op hare beurt oorzaak zijn, dat er meerdere veerkracht zal zijn in het geregeld en naauwgezet opmaken van de behoeften, voor werken en verdere voorwerpen van uitgave voor elk volgende jaar. Het opmaken der plans en bestekken; het aanbesteden, toewijzen, voltooijen en opnemen der werken en het uitbetalen der schulden deswege zullen meer bespoedigd worden, en alle achterstand zal geringer zijn.

2°. Deze

2°. Deze uitkomst zal weder als oorzaak een gevolg hebben, dat de aanbestedingen, tijdig toegewezen, meer voordeelig zullen zijn voor 's Rijks schatkist, waartoe de spoedige betalingen, waarop aannemers en leveranciers meer zekeren staat kunnen maken, niet weinig zullen medewerken. Terwijl de mindere gelegenheden tot contractus innominati, waarvan somwijlen gebruik kan worden gemaakt, dit mogelijk kwaad (zoo nadeelig voor het Rijk en eerlijke aannemers) zeldzamer zullen doen worden.

3°. Op die wijze kunnen de uitkomsten meer bekend zijn aan de takken van wetgeving. De overschrijvingen na meerdere jaren kunnen leeren de toevallige en meer duurzame afwijkingen van de geraamde behoeften, en alzoo de aan elk voorwerp verbondene kostbaarheid. Deze meerdere kennis kan leiden tot meer gegronde berekeningen voor volgende begrootingen, en tot eene meer verzekerde beoordeeling over aangebragte posten in verhouding van derzelver nut en daartegen overstaand bezwaar.

B. Over-

B. Overzigt der Staats-schulden en Pensioenen in 1829.

1°. Werkelijke schuld, ingeschreven in het grootboek der nationale schuld, met eene bij raming nog in te schrijvene schuld. Hier voor is de rente op de tienjarige begrooting uitgetrokken op .... *f* 15,658,250 - 00
makende een kapitaal van..... *f* 626,330,000

2°. Uitgestelde schuld, ingeschreven en volgens raming nog in te schrijven in het grootboek der nationale schuld, met de daartoe behoorende kans-biljetten, volgens tabelle, op den 15 Januarij 1829.. *f* 976,443,600 - 00

Deze schuld vermindert door de gedane uitlotingen, loopende tot 1849, jaarlijks tot 5 millioenen.

Hier van bezat het amortisatie-Sijndicaat, volgens opgaven, in het over de jaren 1830—1849 uitgelotene aandeel......... *f* 38,212,600 - 00
en in het niet uitgelotene... - 98,231,000 - 00

geheel... *f* 136,443,600 - 00

3°. Wer-

Transport....*f* 15,658,250 - 00

3°. Werkelijke schuld, ingeschreven als voren, en als losrenten aangebragt op de jaarlijksehe begrooting van 1830 tot eene rente van................*f* 3,841,750 - 00
makende een
kapitaal van..*f* 153,670,000,00.

Een gedeelte hier van is nog niet in omloop gebragt. Volgens de nieuwspapieren van November 1830 zoude het *Syndicaat*, ten gevolge van eene verbazende sterfte op de lijst der pensioenen, 9 millioenen op het grootboek hebben afgeschreven. In 1829 was in de tweede kamer der Staten Generaal de bedenking geopperd, om, voor zoo verre deze schuld nog niet in omloop was gebragt, het geopende crediët door eene wet in te trekken. Misschien zoude ook de gedeeltelijke intrekking of afschrijving door eene *wet* regelmatig zijn. De renten in 1°. en 3°. bedragen..............*f* 19,500,000 - 00

4°. Het aandeel van het Koningrijk der Nederlanden in de rente-betaling en aflossing van de Russische schuld; aangebragt op de jaarlijksche begrooting van 1830 op............*f* 1,318,750 - 00

Van dit aandeel wordt jaarlijks afgelost.. ƒ 250,000 - 00. waar door de rente telkens vermindert.......ƒ 12,500 - 00

Het aandeel in de kapitale schuld na 1°. Julij 1830 zoude alzoo bedragen.ƒ 21,375,000,00.

5°. Verschotten van het Amortisatie-Sijndicaat voor geopende credieten en ingekochte uitgestelde schuld- en kans-billetten.........................

Het bedrag daar van is niet bekend, en voor verevening geschikt, gelijk hier voren reeds is gemeld.

6°. Gewone lijfrenten............ƒ 252,000 - 00

Lijfrenten ten laste der domeinen geloopen hebbende.........ƒ 75,000 - 00

Nijmeegsche en Utrechtsche tontines..............................ƒ 14,000 - 00

Art. 6 bedraagt....ƒ 341,000 - 00

PENSIOENEN.

7°. Het gewoon pensioenfonds voor 4/5 op de gewone en 1/5 op de buitengewone begrooting van 1830 gebragt......ƒ 1,000,000 - 00

AFLOOPENDE BETALINGEN IN 1830.

8°. Buitengewone pensioenen volgens de wet van 27 December 1822, N°. 59...................ƒ 1,875,000 - 00

Transportere...ƒ 2,875,000 - 00

Transport....*f* 2,875,000 - 00

Getierceerde kerkelijke pensioenen als voren....................*f* 540, 000 - 00

Persoonlijke traktementen, toelagen, daggelden en schadeloos-stellingen, als voren........*f* 70,931 - 73

9°. Nieuwe pensioenen, persoonlijke-traktementen, toelagen en wachtgelden volgens de wet van 5 Junij 1824.........*f* 700, 000 - 00

Art. 7, 8 en 9 bedragen........*f* 4,185,931 - 73

De lijfrenten in art. 6........*f* 341,000 - 00
en afloopende betalingen in 8 en 9...........*f* 3,185,931 - 73

te zamen....*f* 3,526,931 - 73

komen voor in art. 3. *der wet tot vaststelling der middelen ter bestrijding der uitgaven, begrepen in de tweede afdeeling der begrooting over den jare 1830;* doch dezelve worden op die begrooting niet gevonden, en zijn alleen kenbaar door eene bijlage bij deze wet der middelen. Het is niet bepaald, hoe het Amortisatie-Sijndicaat die fondsen zoude aanschaffen, het zij door in omloop te brengen een deel der werkelijke schuld, hier voren onder 3 vermeld, het zij door deszelfs inschulden ten laste van 's Rijks kas, in art. 5 vermeld, te vermeerderen, het zij ein-

delijk door tot betaling daar van te besteden het genoegzaam aandeel in de dertien opcenten, welke volgens de wet tot schuld-aflossing bestemd waren, doch van welker aanwending geene opgave is gedaan, gelijk vroeger is aangemerkt.

C. Buitengewone-begrooting, Hoofdstuk IX.

Departement van Financien.

Ik ben van gevoelen, dat dit hoofdstuk niet volledig is, en dat het financieel beheer op eenen vasten meer regelmatigen voet behoort te werken, zoo dat de staat der schulden, (welke ten behoeve der schuldeischers en voor de belangen van den staat jaarlijks door den Wetgever in overweging moet worden genomen) een duidelijk overzigt aanbiedt, ten einde doelmatige regelen kunnen worden beraamd, om den staat opteбeuren.

Ik heb dit punt in de vorige zitting aangeroerd en onlangs breeder ontwikkeld, en zal thans mijne denkbeelden voorstellen, en door eene schets duidelijk maken.

De in het grootboek ingeschrevene schuld, hoewel voor de schuldeischers eenerlei, kan en moet in twee hoeveelheden worden gesplitst, in *vaste schuld* en in *losrenten*; gelijk dit beginsel in de begrootingen thans wordt aangenomen.

De eerste hoeveelheid moet op de tienjarige begrooting voorkomen, als onveranderlijk: zoo dat

dat het bedrag, het welk van de uitgestelde schuld door uitloting in werkelijke schuld overgaat, door de vernietiging van eene gelijke hoeveelheid worde opgewogen.

De tweede hoeveelheid schuld (losrenten), moet geheel in de jaarlijksche begrooting worden opgenomen. Deze losrenten zijn ten deele ingeschreven in de grootboeken der nationale schuld; een ander gedeelte der losrenten behoort aan het Amortisatie-Sijndicaat, wegens door hetzelve geleverde fondsen tot betaling van uitgaven ten behoeve van des Rijks-schatkist. Het bedrag daarvan is ons niet bekend.

Van de *ingeschrevene losrenten* wordt er in art. 2, der eerste afdeeling gewag gemaakt, ik zal deswege de volgende bedenkingen aanvoeren: van de schuld, gesproten uit de wet van den 31 December 1819, N°. 62 zoude de rentebetaling en opvolgende aflossing gedurende de eerste tien jaren geschieden uit de opbreng van te verkoopene domeinen; en voor het vervolg zoude deswege door de wet nader worden bepaald. Dewijl het Amortisatie-Sijndicaat het beheer dier domeinen heeft, en ten minste voor als nog behoudt, vind ik geene reden, om andere fondsen te zoeken; en ik ben dus van gevoelen, dat, tegen den post, deswege aangebragt op de begrooting van uitgaven, eene gelijke somme onder de middelen behoort te worden aangewezen, ten laste van het Amortisatie-Sijndicaat, als het voortdurend beheer der domeinen heb-

bende. — Van de schulden in art. 2, *b.*, *c.*, *d.* en *e.*, wierd het bedrag der rente en der aflossing te voren op de begrooting uitgetrokken. Dezelve zijn voor een groot gedeelte in omloop gebragt, en leveren voor een groot gedeelte nog credieten op voor gedane en nog te doene verdere verschotten. De achtervolgens klimmende prijzen dier schulden, maken de vernietiging meer en meer bezwarend; daar deze niet door aflossing, maar alleen door inkoop kan geschieden. Men zoude alzoo nuttig kunnen achten, om de geopende credieten deswege intetrekken, en de inschrijvingen opteheffen; voor zoo verre het Amortisatie-Sijndicaat daarvan, door het in omloop brengen van eenig gedeelte derzelve, geen gebruik heeft gemaakt.

Naar aanleiding van den medegedeelden staat, zouden die restant-schulden bedragen in kapitalen wegens de wet van 24 December 1820, N°. 30.............................*f* 7,788,000 - 00

Wegens de wet van 2 Augustus 1822, N°. 24..................*f* 56,902,000 - 00

En wegens de wet van 27 De-ber 1822, N°. 59, art. 11..........*f* 67,292,000 - 00

Waarvan nogtans, volgens den staat van het Amortisatie-Sijndicaat nog niet in omloop is gebragt...........*f* 48,000,000 - 00

alzoo

alzoo........ƒ 19,292,000 - 00

Van deze kapitalen te zamen..ƒ 83,982,000 - 00
zoude volgens de voordragt kunnen worden afgetrokken.........ƒ 14,000,000 - 00

(hoewel die anders eigenaardig in verband staan met de vaste schulden) waardoor zoude overig blijven..........................ƒ 69,982,000 - 00

Deze somme, op het grootboek ingeschreven blijvende, zal eene uitgave van jaarlijksche rente vorderen tot.........................ƒ 1,749,550 -00

De verdere bepaalde geopende credieten, bestaande in inschrijvingen, volgens art. 11 der wet van 27 December 1822, N°. 59..ƒ 48,000,000 - 00
volgens art. 15 dier wet tot.....ƒ 26,000,000 - 00
en volgens de wet van 3 Maart 1825, N°. 31.....................ƒ 13,000,000 - 00

te zamen bedragende...ƒ 87,000,000 - 00
zouden daar en tegen kunnen vervallen door eene wet.

Deze wet zoude de *vereveningkunnen* bevelen tusschen des Rijks schatkist, en het Amortisatie-Sijndicaat.

1°. Wegens verschotten en schuldvorderingen op de evengemelde drie artikelen, reeds betaald en nog te betalen, loopende tot 31 December 1829.

2°. Wegens als voren, tot voldoening der nieuwe pensioenen, wachtgelden, enz., volgens de

de wet van den 5 Junij 1824, tegen de geldsommen, welke volgens de opgeschorte aflossingen volgens die wet aan het Amortisatie-Sijndicaat zijn toegekend.

3°. Wegens als voren, tot voldoening der koopsommen van uitgestelde schuld en kans-biljetten, welke door het Amortisarie-Sijndicaat zijn aangekocht, voor zoo vere deze niet uit de vaste fondsen en voor dezelve zijn verkregen.

Bij deze vereveningen, welke uit de opvolgende afgeslotene rekeningen zoo verre mogelijk kunnen worden opgemaakt, zoude nog behooren gevoegd te worden 4°. de verevening wegens de door het Amortisatie-Sijndicaat uitgegevene schuldbekentenissen, tegén bij verwisseling volgens de wetten ingetrokken Sijndicaats-schulden, uitgestelde schulden, kansbiljetten (waarvan geene bijzondere schuldbekentenissen schijnen te bestaan); tegen de vijf millioenen schuldbekentenissen ten laste van het Amortisatie-Sijndicaat, door 's Rijks geld ingelost.

Nog zoude dan 5°. eene verevening moeten plaats hebben, of behooren te worden bekend gemaakt, bij wege van eenen doorloopenden staat van jaarlijksche uitkomsten, waaruit zoude blijken, in hoeverre de schulden van het voormalige Sijndicaat (na aftrek van de vermindering der 2de series uit de domeinen) zijn of zullen kunnen worden vernietigd door de opcenten, die reeds genoten zijn, en tot den 31 December 1829 nog genoten kunnen worden, en voor zoo verre die

die vernietiging niet ten volle zoude kunnen worden bewerkstelligd, zouden de renten van dat restant mede op de begrooting kunnen worden uitgetrokken, om daarvoor middelen te bestemmen.

Ik herinner mij geene andere bijzondere werkzaamheden, door wetten aan het Amortisatie-Sijndicaat opgedragen, en tot schuldvermeerdering of voortduring van schuld ten laste van 's Rijks schatkist aanleiding kunnende geven.

Inmiddels en voor dat de schuldvorderingen van het Amortisatie-Sijndicaat ten laste van 's Rijks schatkist geheel zouden zijn verevend en tot bepaalde sommen gebragt, zoude eene somme voor de renten kunnen worden toegewezen, voorbehoudens nadere verevening; en de renten zouden tegen $4^{1}/_{2}$ of zelfs tegen 5 percent kunnen worden worden toegestaan, om zelfs den schijn van kleingeestigheid tegen het Amortisatie-Sijndicaat weg te nemen.

De uitgaven in de voordragt art. 2, Afdeeling 1, het 9de Hoofdstuk, zijn berekend.............................. ƒ 3,841,750 - 00

Ik zoude de 1ste post van art. 2, ten laste van de domeinen laten; ik heb wegens de in omloop gebragte ingeschrevene schuld, na aftrek van de te vernietigen 14 millioenen, de renten berekend op.......................... ƒ 1,749,550 - 00

 en

en zoude alzoo bij voorraad, en voorbehoudens verevening, wegens renten van schuld vorderingen van het Amortisatie-Sijndicaat, voor het dienstjaar 1830, ten laste van het Rijk uittrekken.............................. ƒ 2,092,200 - 00

Indien ik op grond van wetten en opgaven mag besluiten, zoude ik gelooven, dat bij verevening een belangrijk gedeelte van deze somme in vermindering der inschulden van het Amortisatie-Sijndicaat kan worden toegewezen.

II. Afdeeling.

In plaats van de *ingetrokkene voortloopende credieten*, zouden de sommen, voor die uitgaven besteed, in de tweede afdeeling van dit hoofdstuk behooren te worden aangebragt. Want het is eene onbetwistbare waarheid, dat *alle* staats-uitgaven op de staats-begrootingen behooren geplaatst te worden. Immers een gedeelte dier uitgaven ter zijde te stellen, om dezelve door andere middelen, ten koste van het Rijk, te dekken, leidt tot verbijstering en dwaling, zoo in het berekenen der uitgaven, als in het verschaffen der gepaste middelen, en is schadelijk aan de duurzaamheid van den Staat.

Art. 1. Ik heb reeds mijn gevoelen te kennen gegeven, dat het geheele millioen guldens, als gewoon pensioen-fonds, op de tienjarige begrooting van uitgaven behoort te verblijven. Ik zoude alzoo in de eerste plaats hier aanbrengen de *pen-*

si-

sioenen, lijfrenten en verdere afloopende betalingen, waarvan de opgave is gedaan in het tweede onderdeel der buitengewone begrooting van uitgaven voor 1829, in het hoofdstuk van financien onder afdeelingen 1—6 en waarvoor toen is uitgetrokken de somme van *f* 2,941,727 - 69[5]. Hier van wordt melding gemaakt in de wet der middelen van de jaarlijksche begrooting van 1830 in art. 3a., en de geheele somme wordt aldaar uitgetrokken op *f* 2,826,931 - 73, gelijk dit meer uitvoerig in eenen bijgevoegden staat wordt ontwikkeld. Ik moet hierbij de aandacht vestigen op een merkwaardig verschil inde omschrijving van den post dier *buitengewone pensioenen*. Bij gelegenheid van de splitsing van de som van *f* 3,560,000 - :, voor pensioenen in twee registers, is bepaald, dat een millioen zoude worden gebragt op een register, en bij versterf van personen, daar op geplaatst, zoude *Zijne Majesteit de Koning* daaruit nieuwe pensioenen kunnen verleenen. De overige somme zoude op een ander register worden gebragt, en het versterf van personen, daarop geplaatst, zoude ten profijte van de schatkist komen. Hierom werd jaarlijks bij dien post gezegd: *pensioenen, welker versterf ten profijte van de schatkist* KOMT: thans leest men op den staat: *pensioenen, welker versterf* VROEGER *ten profijte van de schatkist* KWAM. Men zoude kunnen vragen, ten wiens profijte zullen de verminderingen met 1 Januarij 1830 komen? doch ik wil niet vragen, en wil veel minder gissen. — Ik oordeel alleen, dat die verandering verwerpelijk

pelijk is, en dat de vermindering *ten voordeele van de schatkist* moet blijven.

Art. 2. Verders zoude ik hier aannemen naar aanleiding van art 1 der wet van 5 Junij 1824:– *a.* de nieuwe pensioenen; *b.* persoonlijke tractementen; *c.* toelagen; *d.* wachtgelden; *e.* verdere afloopende betalingen, welke wegens ieder voorwerp bijzonder behooren te worden uitgetrokken.

Voor alle deze afloopende betalingen is op de dienst van 1829 verleend de somme van *f* 740,000,- :. en in de wet der middelen voor de jaarlijksche begrooting van 1830 wordt de somme van *f* 700,000 - :. voorgedragen, onder welke somme de pensioenen tot *f* 141,285 - :, volgens de medegedeelde staat begrepen zijn.

Indien in volgende dienstjaren een gedeelte van het geopende crediet voor de munt zal moeten worden aangewend, zoude hetzelve onder deze afdeeling behooren, gelijk ook, indien nog iets uit krachte der wet van 5 Maart 1825 zoude behooren te worden uitgegeven.

Afdeeling III.

Na de uitgaven van interessen der losrenten en voor afloopende credieten, zouden behooren te volgen de uitgaven voor schuldvermindering.

Art. 1. Hier zal in de eerste plaats in aanmerking komen het fonds van *f* 2,500,000 - :. Na de jaarlijksche opgave, voor hoeveel het Amortisatie-Sijndicaat buiten *de vaste fondsen* in den jaarlijkschen overgang van uitgestelde

tot

tot werkelijke schuld zal deelen; zal de somme, welke bij raming niet benoodigd zal zijn, om de vaste schulden op dezelfde hoogte te houden, kunnen worden bestemd tot bepaalde schuldvermindering, gelijk thans het ingewikkelde plan schijnt te zijn. Het is verkieslijk, dat de Wetgever zelve dit jaarlijks regele.

In de tweede plaats zoude kunnen voorkomen een fonds tot verdere schuldvermindering, want ik ben van gevoelen, dat de 13 Sijndicaats-opcenten, tot nog toe geheven en tot schuldvernietiging bestemd, bij voortduring behooren geheven te worden; ik meene nogtans, dat de voortduring niet stilzwijgend voor een nieuw tijdvak behoort te worden toegelaten, en dat dit fonds niet ter beschikking van het Amortisatie-Sijndicaat behoort te worden gesteld; ik oordeel, dat die opcenten, als inkomsten, onder de middelen der jaarlijksche begrooting behooren te worden gerangschikt, ten einde te verzekeren de bereiking van het doel. Daar evenwel nutteloze werkzaamheden en uitgaven behooren te worden vermeden, zoude dit fonds in de eerste plaats kunnen dienen tot bestrijding der nog loopende credieten; ten einde niet van de eene kant de schulden te vermeerderen, en van den anderen kant dezelve weder te verminderen; het overschietende van het fonds zoude tot werkelijke schuldvernietiging kunnen worden aangewend.

De

De belastingen, waaraan de opcenten zijn toegevoegd, zijn de onderstaande:

		Nieuwe raming.
Patenten	*f*	2,500,000 - 00
Indirecte belastingen	-	11,200,000 - 00
Accijnsen	-	20,938,400 - 00
Goud en zilverwerken	-	184,000 - 00
In-, uit- en doorvoer	-	6,400,000 - 00
het geheel	*f*	41,222,400 - 00
hiervan bedragen 13 opcenten	*f*	5,358,912 - 00
Onder korting van 5% voor kosten, te vergoeden aan de schakist	-	267,945 - 60
alzoo zuiver	*f*	5,090,966 - 40
Uit dit fonds zoude worden bestemd tot bestrijding der uitgaven, volgens geopende credieten, tot voorkoming van schuldvermeerdering zie IIe Afdeeling	-	3,526,931 - 73
Waar door tot schuldvermindering zoude kunnen dienen de somme van	*f*	1,564,034 - 67

Welke alzoo in afdeeling III, onder het 2de artikel kan worden aangebragt. Indien de sommen, benoodigd voor de geopende credieten in een der volgende jaren de hoogte der opcenten bereiken, zoude dit artikel pro memoria voorkomen.

Ik

Ik zal nog alleenlijk aanmerken: 1° dat ik niets van de onverevende oude gevestigde schuld in de zuidelijke provincien en van den Nederlandschen achterstand (welker geraamd bedrag ik heb willen aftrekken van de tienjarige begrooting van uitgaven) op de jaarlijksche begrooting heb overgebragt; dit zoude door het overbrengen van eene evenredige somme uit de middelen van de tienjarige naar die van de jaarlijksche kunnen worden gevonden.

2°. Dat ik van de tienjarige begrooting van uitgaven naar de jaarlijksche heb overgebragt het jaarlijksch fonds van schuldvernietiging tot .... *f* 2,500,000 - 00

en daarentegen van de jaarlijksche naar de tienjarige heb overgebragt het aandeel in het gewoon pensioen-fonds .... - 200,000 - 00

opleverende een verschil van ..... *f* 2,300,000 - 00

Dat ik mede om die rede van de middelen der tienjarige begrooting naar de jaarlijksche overbrenge het *provisioneel* middel, de belasting op het geslagt tot - 2,250,000 - 00

en dat alzoo aan de jaarlijksche begrooting der middelen uit de tienjarige middelen zoude behooren te worden toegevoegd .... *f* 50,000 - 00

Ik zal tot meerdere duidelijkheid de schets der wijziging van de jaarlijksche begrooting naar mijne bedenkingen hierbij voegen.

UIT-

UITGAVEN. HOOFDSTUK IX.

DEPARTEMENT VAN FINANCIEN.

AFDEELING I.

RENTEDOENDE SCHULD.

Art. 1. Het aandeel van het Koningrijk der Nederlanden in de rente betaling en aflossing van de Russische schuld.			f 1,318,750	00
Art. 2. Rente van het niet ingetrokken gedeelte van het Kapitaal werkelijke rentegevende schuld, volgens de wet van 31 December 1819, No. 62.			- 577,075	00
Art. 3. Renten van het niet ingetrokken gedeelte van de Kapitalen rentegevende schuld				
a. Volgens de wet van 24 December 1820 No. 30.	f 194,700	00		
b. Volgens de wet van 2 Augustus 1822 No. 24. .	- 1,422,550	00		
c. Volgens Art. 10 der wet van 27 December 1822, No. 59 wegens een Kapitaal van f 19,292,000 - 00. .	- 482,300	00		
	f 2,099,550	00		
Hieraf de rente van het ter amortisatie voorgedragen Kapitaal van f 14,000,000 - 00. .	- 350,000			
blijft . .	. . . .	.	- 1,749,550	00
Art. 4. Renten van door het Amortisatie - Sijndicaat gedane voorschotten op geopende credieten				
a. Wegens afloopende betalingen volgens Art. 10 der wet van 27 December 1822, No. 59				
Transporteere . .	. . . . .	.	- 3,645.375	00

Trans-

Transport . .	. . . . .	.	*f* 3,645,375	00
b. Wegens als voren volgens de wet van 5 Junij 1824, No. 34, Art. 1				
c. Wegens de kosten van het vermunten der oude geldspecien, volgens Art. 15 van de wet van 27 December 1822, No. 59. .				
d. Wegens de schaden door de watervloeden in Februarij 1825, volgens de wet van 3 Maart 1825, No. 31				
e. Wegens inkoop van uitgestelde schuld en kansbiljetten buiten die uit en voor de vaste fondsen . . Alles te berekenen tot 31 December 1829.				
Art. 5.				
Indien noodig:				
a. De restanten van de niet ingewisselde en door de Sijndicaats - opcenten tot 31 December 1829, niet vernietigde en te vernietigene Kapitalen van Sijndicaats - schulden				
b. Het bedrag der schuldbekentenissen voor ingewisselde uitgestelde schuld, kansbiljetten en schuldbekentenissen van het Sijndicaat, 1ste en 2de series. .				
Voor renten wegens de schulden in Art. 4 en 5 wordt, voorbehoudens nadere verevening, aan het Amortisatie - Sijndicaat toegewezen . .	. . . . .	.	- 2,092,200	00
Transporteere . .	. . . . .	.	*f* 5,737,375	00

Trans-

Transport . . .	. . . .	.	f 5,737,575	00
Geopende Credieten.				
Afd. II. Art. 1.				
Afloopende betalingen volgens Art. 9 der wet van 27 December 1822, No. 59 (te specificeren.)	f 2,826,931	73		
Art. 2.				
Afloopende betalingen volgens Art. 1 der wet van 5 Junij 1824, No. 34 (te specificeren.)	- 700,000	00		
Art. 3.				
Fondsen voor het verlies op het vermunten der oude geldspecien volgens Art. 14 der wet van 24 December 1822, No. 59	*Memorie*		- 3,526,931	73
Schuldvernietiging.				
Afd. III. Art. 1.				
Het fonds van schuldvernietiging tegen de voor 1830 uitgelotene uitgestelde schuld (volgens eene wet nader te bestemmen.)	f 2,500,000	00		
Art. 2.				
Fonds tot verdere schuldvernietiging, nader volgens de wet te bestemmen	- 1,564,034	67	- 4,064,034	67
			f 13,328,541	40
Middelen.				
Boven het geen op de jaarlijksche begrooting voor de vorenstaande uitgaven is toegewezen in de 1ste en 2de afdeeling	. . . .	.	f 5,360,500	00
Wordt hierbij gevoegd:				
1°. De belasting op het geslagt geraamd op. . . .	. . . .	.	- 2,250,000	00
2°. Toelage uit de middelen der 10 jarige begrooting .	. . . .	.	- 50,000	00
3°. Toelage van het Amortisatie-Sijndicaat als het beheer hebbende van de domeinen	. . . .	.	- 577,075	00
4°. 13 Opcenten op de patenten, indirecte belastingen, accijnsen, goud en zilverwerken, in-, uit- en doorvoer enz. geraamd op . .	. . . .	.	- 5,090,966	40
	. . .		f 13,328,541	40

Alzoo zoude een beknopt overzigt in de jaarlijksche begrooting telkens kunnen openleggen den waren stand van kapitalen en renten der losrenten, ten laste van het Rijk, en aanleiding geven, om de fondsen voor de rente-betaling, en, zoo verre dienstig en mogelijk, die tot aflossing en schuldvermindering te regelen en te bestemmen. Men beroepe zich niet op de vrees voor agiotagie, wanneer de bestemming van schuldvernietiging door de wet wordt bepaald. Behalve dat in de eerste tijden de keuze niet raadselachtig zal zijn, zullen de zwendelaars geringe kansen hebben door den vasten en zekeren gang, welke het financiëel beheer neemt, waardoor de prijzen der fondsen minder wisselvallig moeten worden.

Alzoo zal het vermeerderen van staats-schulden waarschijnlijk een einde nemen, en daarentegen derzelver vermindering kennelijk zijn, en het openbaar vertrouwen vermeerderen.

Alzoo zullen de staats-uitgaven en middelen, zoo als behoort, op de begrootingen voorkomen, en zal de ware bestemming door de begrootings-rekeningen verzekerd, en de administratie vereenvoudigd worden.

Alzoo zullen de gunstige uitkomsten veerkracht verschaffen aan de maatregelen, welke worden aangewend, om den staat optebeuren.

Aldus ter overweging aangeboden aan de vierde afdeeling.

(*Get.*) D. FOCKEMA.

